

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Blízký východ ve výuce středních škol a gymnázií
– Případová studie v Karlovarském kraji

Adéla Kovačiková

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Bakalářská práce

Blízký východ ve výuce středních škol a gymnázií

– Případová studie v Karlovarském kraji

Adéla Kovačiková

Vedoucí práce:

Mgr. Veronika Sobotková, Ph.D.

Katedra blízkovýchodních studií

Filozofická fakulta, Západočeská univerzita v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen
uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

Ráda bych tímto poděkovala své vedoucí paní Mgr. Veronice Sobotkové, Ph.D. za čas, který mi věnovala a za konzultace, které mne k této práci přivedly.

Dále děkuji všem konzultantům a školám, jež mi umožnily práci s jejich studenty a čas, který věnovaly spolupráci se mnou a také svému nejbližšímu okolí, které mi bylo oporou.

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Metodologie	3
2.1. Výzkumná populace	3
2.2. Použité metody výzkumu.....	5
2.3. Cílové skupiny	6
3. Dosavadní výzkum na středních školách ohledně islámu.....	8
4. Analýza výukových materiálů.....	12
5. Interview se studenty	16
5.1. Metodologie rozhovorů se studenty.....	16
5.2. Rozdíly v komunikačních dovednostech mezi gymnázii a odbornou střední školou	18
5.3. Geografické znalosti Blízkého východu	19
5.4. Znalosti etnik a jazyků.....	19
5.5. Znalosti náboženství	20
5.6. Znalosti dějepisné.....	23
5.7. Dotazy studentů	24
5.8. Interview se studenty - závěr	26
6. Interview s vyučujícími	28
7. Závěr.....	34
7.1. Zaměření přednášek a workshopů	35
8. Přílohy.....	38
Příloha č.1 - seznam literatury a ostatních zdrojů pro přípravu výuky	38
Příloha č.2 - seznam respondentů a škol.....	39
Příloha č.3 - dotazníky pro počáteční e-mailovou komunikaci s učiteli a vedením škol.....	41
Příloha č. 4 - osnova pro interview se studenty	43

Příloha č. 5 – typy středních škol, na kterých absolvovali současní studenti Katedry blízkovýchodních studií (pouze bakalářské studium).....	44
Příloha č. 6 – rozhovor s lektorkou „Muslimové očima českých školáků“	45
Příloha č. 7 – naskenované doplňkové publikace k výuce společenskovedního základu ..	47
9. Seznam použité literatury a zdrojů.....	53
10. Resumé	55

1. Úvod

Blízký východ je region velmi rozmanitý co se týče kultury, náboženství a má bohatou historii ovlivňující dění téměř na celém světě. Blízký východ a témata související s tímto regionem jsou zařazena do výuky jak na školách základních (od druhého stupně), tak později i na středních školách a gymnáziích. Ale jak je to se znalostí studentů středních škol? Díky své práci v organizačním týmu Festivalu arabské kultury a práci na základních školách v rámci workshopů pořádané Katedrou blízkovýchodních studií na Filozofické fakultě Západočeské univerzity v Plzni jsem se začala zajímat o to, jak hluboké jsou vědomosti studentů a učitelů o Blízkém východě a v čem tkví případně jejich nedostatky. Hlubší povědomí o regionu je pro studenty Katedry blízkovýchodních studií samozřejmostí. Základním podnětem pro zpracování této práce byl předpoklad, že na středních školách a gymnáziích je povědomí o realitách Blízkého východu na nízké úrovni a touto prací bych ráda přispěla nejen k zamyšlení, ale také se v budoucnu hodlám tématu středních škol a jejich spojení s Blízkým východem nadále věnovat a šířit tak poznatky mezi studenty.

Jelikož na základních školách jsem vše potřebné během workshopů zaměřených především na islám, judaismus a křesťanství zjistila pomocí přímé interakce s žáky, a základní školství bylo již důkladně prozkoumáno a zanalyzováno, zaměřila jsem se tedy na střední školy a gymnázia.¹

V úvodu své práce jsem analyzovala výukové materiály a ostatní zdroje, ze kterých čerpají o Blízkém východě především vyučující, ale také studenti

¹ Tématem Blízkého východu v základním školství se zabývala Mgr. Radka Nedbalová ve své diplomové práci, kterou psala v minulém roce, tj. 2014. Zaměřila se primárně na výukové materiály a představila novou učebnici a workshopy právě pro žáky základních škol. Práce je dostupná na webovém portále www.portal.zcu.cz v sekci kvalifikační práce pod názvem „Blízký východ jako téma základního školství.“

sami. Na základě toho jsem poté některé školy přímo navštívila a hovořila se studenty a učiteli na dané téma.

Mým výzkumem jsem zanalyzovala také mezery ve výuce a nedostatky ve znalostech vyučujících i studentů týkající se tohoto regionu, dále také co přesně studenty i vyučující zajímá a o kterých tématech dané oblasti by se rádi dozvěděli více či jim i byl doplněn a vysvětlen určitý problém, který je nejvíce zajímavý. Díky tomu mohu poskytnout přesné informace a témata pro případné přednášky a workshopy pořádané jak naší katedrou, tak i Arabfest, o. s., a má práce může být také inspirací. Také doufám, že by se tato bakalářská práce mohla stát v budoucnu inspirací pro vyučující a ostatní, kteří se zapojují do různých aktivit a programů se školami. Mohou se tak v budoucnu vyhnout zbytečným výkladům o něčem, co studenti dobře znají a zaměřit se na konkrétní okruhy témat, které je třeba v sekundárním školství studentům a učitelům rozšířit sféru znalostí nad rámec školních osnov.

2. Metodologie

Před zahájením výzkumu jsem pečlivě studovala metodologii, a jak se správně terénní výzkum provádí. Metodologie obsahuje širokou škálu možností jak potřebné informace získat, jaký vzorek zvolit a jak postupovat. Výzkum v tomto případě je kvalitativní, jehož cílem jsou nové poznatky, potvrzení či vyvrácení daných hypotéz a získání tak nových informací či analýza pohledů na danou věc.² Nejlepší možnou metodou při takovémto typu výzkumu je interview, při kterém je hned několik možností jak postupovat. Rozhovor může být volný, strukturovaný nebo polo-strukturovaný. Důležité však je, aby stejná metoda byla uplatněna na všech respondentech pro lepší porovnání výsledků a pro vyšší kvalitu výzkumu.³

Hlavním cílem práce je zjistit, jaké jsou znalosti studentů a jejich učitelů o Blízkém východě, ve které oblasti mají největší mezery, které je třeba doplnit a zda je na gymnáziích a středních školách vůbec zájem o prohloubení a objasnění některých témat, které se úzce Blízkého východu týkají. Dalším z cílů je porovnání znalostí a zájmu mezi dvěma typy škol a to odbornou školou, v tomto případě Obchodní akademií, a gymnázií.

2.1. Výzkumná populace

Jako vzorek pro výzkum jsem zvolila gymnázia a obchodní akademii v Karlovarském kraji, především přímo v Karlových Varech.⁴ Důvodů, proč jsem zvolila zrovna tyto školy a kraj, je hned několik. Jedním z důvodů je fakt, že zaměstnanci Katedry blízkovýchodních studií i kolegové z občanského sdružení, případně studenti doktorského studia, pracovali v minulosti na mnoha školách a to zejména v Plzni a Plzeňském kraji, takže tato oblast je již

² DISMAN, M., *Jak se vyrábí sociologická znalost, Příručka pro uživatele.* s. 286.

³ MURPHY, F. R., *Úvod do kulturní a sociální antropologie.* s.221.

⁴ Seznam středních škol a respondentů k nahlédnutí v příloze č. 2.

zanalyzována a hlavní nedostatky a zájem místních škol je nám již znám. Domnívám se, že rozšíření okruhu zájmu bude prospěšné.

Druhým, a domnívám se, že hlavním důvodem je, že mnoho studentů (především z obchodní akademie zaměřené na hotelnictví, turismus a cestovní ruch) pocházejících z Karlovarska se hned po maturitě, nebo po dalším vyšším stupni vzdělávání do svého rodiště vrací kvůli pracovním místům a působí tak na pozicích, jež jsou součástí cestovního ruchu a pracují tedy ve většině případů s cizinci. Podle statistik hotelů, lázní a informačního centra mají Karlovy Vary a vlastně celý tzv. západočeský lázeňský trojúhelník⁵ hlavní návštěvnost ze stran návštěvníků ruské a německé národnosti, ale přibývá mnoho pacientů či turistů ze zemí Blízkého východu či pacientů ne přímo z této oblasti, ale kteří jsou muslimského vyznání.

Studenti z Karlovarského kraje mají největší přehled o dějinách, kultuře a jazykové znalosti především ze zemí Evropy (hlavně Německa, Ruska, Anglie a Slovenska), ale o zemích vzdálenějších netuší ve většině případů ani základy. Absolventi mají pak ve své práci problémy s pochopením a vycházením právě s lidmi, kteří pocházejí např. z arabských zemí, nebo mají jiné vyznání víry než křesťanské. Proto je velmi důležité, aby právě v takto frekventovaném lázeňském městě, jako jsou Karlovy Vary, poskytovaly školy pevné základy ve vzdělání a prohlubování znalostí o těchto zemích a lidech, kteří v nich žijí a to především proto, aby neměli jejich absolventi v budoucích zaměstnáních takové problémy, jako je mají v současné době.⁶ Dalším důvodem výběru právě těchto škol bylo také reprezentovat Katedru blízkovýchodních studií v Plzni a motivovat studenty k dalšímu studiu na této

⁵ Do tzv západočeského lázeňského trojúhelníku patří města Františkovy Lázně, Mariánské lázně a největší české lázeňské město Karlovy Vary.

⁶ Z dotazování bývalých studentů právě karlovarské Obchodní akademie, kteří pracují ve svém oboru (na různých pozicích v hotelech, v cestovních kancelářích či v lázeňství) vyplynulo, že se čím dál častěji potýkají s různými drobnými konflikty mezi zaměstnanci jednotlivých zařízení a právě hosty z arabských zemí kvůli nedorozumění ze stran náboženství či kultury.

katedře. Studium právě zde jim podá vyšší vzdělání, které jim bude prospěšné, až se vrátí domů do Karlovarského kraje. Po absolvování blízkovýchodních studií budou mít hlubší znalosti, se kterými souměrně poroste jejich pochopení, tolerance a vycházení tak s potenciálními klienty v jejich budoucím zaměstnání.

Předpokládala jsem, že gymnázia a odborné školy mají odlišné výukové nároky a právě proto mi tento vzorek také přišel jako nejzajímavější. Na gymnáziích je učivo probíráno více dopodrobna a v předposledním ročníku studia se třídy dělí na humanitní semináře a semináře vědecké. Ti, co se rozhodnou pro humanitní zaměření, by měli mít širší rozhled a hlubší vědomosti například o náboženství, společnosti a dějinách, tedy i náboženství a dějinách Blízkého východu. Na obchodní akademii mají studenti zase více možností získat praxi a pracovat přímo s lidmi a díky předmětům zaměřeným na cestovní ruch a zeměpis by měli mít větší přehled o politice a geografii regionu.

Inspirací, na jakých školách výzkum aplikovat, mi byl dále menší průzkum na Katedře blízkovýchodních studií mezi studenty zmíněné katedry. Zajímalo mne, na jakých školách odmaturovali právě moji kolegové a na jakých typech středních škol se rodí zájem o tuto část světa.⁷

2.2. Použité metody výzkumu

Metod kvalitativního výzkumu, které v práci byly využity, je hned několik a to dotazování pomocí dotazníků, interview se studenty a s vyučujícími a poslední metodou je potom analýza výukových materiálů.

⁷ Viz příloha č. 5.

Pro získání odpovědí na základní otázky pro začátek práce, jsem použila dotazníkovou psanou formu zaslou učitelům na vybrané střední školy a gymnázia.⁸

Z těchto dat pak bylo možno pečlivě zpracovat další část výzkumu a to polo strukturovaný rozhovor s vybranou skupinou studentů. Rozhovory, jež jsem rozdělila do dvou hlavních částí obsahující část plně strukturovanou formou předem daných otázek a druhou část, kde jsem pouze určila téma a výsledky záležely pouze na dotazované skupině, se mi v minulosti i nyní velice osvědčily.

Rozhovor jsem poté aplikovala také přímo na učitele a zjistila tak jejich názory a doplnila si cenné informace a další podněty. Rozhovory a setkání se studenty i učiteli jsem si zapisovala já sama, nebo má kolegyně. Nejsem zastáncem rozhovorů nahrávaných, jelikož jsou potom jak tazatelé, tak respondenti více nervózní a místo toho aby se otevřeli, soustředí se především na správné jazykové vyjádření a bojí se, že řeknou něco špatně a proto pak raději vůbec neodpovídají a nekomunikují. Může se také stát, že kvůli nahrávání respondenti celý rozhovor odmítnou, což se zpravidla u pouhého zapisování odpovědí a výroků nestává.

2.3. Cílové skupiny

Do výzkumu jsou zařazeny dvě cílové skupiny. Učitelů, kteří odpovídali na mé otázky a se kterými bylo možné konzultovat o výuce a výukových materiálech napříč předměty, bylo pět z pěti různých škol, přesněji tedy ze čtyř gymnázií a jedné odborné střední školy. Zpovídaných studentů z druhé cílové skupiny bylo celkem sto. Tito studenti studují na pěti vybraných školách. Z obchodní akademie v Karlových Varech, jediné odborné škole ve výzkumném vzorku, jsem hovořila celkem se šedesáti studenty a to z druhého a třetího ročníku. Ostatní studenti pocházejí ze zbylých gymnázií v Aši, Chebu,

⁸ Seznam škol je k nahlédnutí v příloze č. 2.

Sokolově a Karlových Varech a navštěvují první až čtvrtý ročník.⁹ Důvodem, proč jsem nemohla interview udělat i s dalšími ročníky na odborné škole je ten, že tyto ročníky mají jiného vyučujícího na dějepis a zeměpis, než ten, co se mnou spolupracoval. Druhý učitel na této škole spolupráci nepřijal a ke studentům jsem tedy neměla přístup. Osobní rozhovory probíhaly se studenty Obchodní akademie, gymnázia Aš a gymnázia Karlovy Vary, ostatní byly zprostředkované.

⁹ Seznam všech respondentů a škol je k nahlédnutí v příloze č. 2 včetně dat, kdy rozhovory probíhaly.

3. Dosavadní výzkum na středních školách ohledně islámu

Nejkomplexnější a nejpropracovanější projekt úzce související s islámem, je vzdělávací projekt „Muslimové očima českých školáků.“ Projekt vznikl na popud studentky religionistiky na UK v Praze Mgr. Kláry Popové, která spolupracuje s ostatními kolegy z univerzity a také s Orientálním ústavem AV ČR.¹⁰ Organizační tým projektu si na počátku všiml, že muslimové žijící v České republice a islám obecně vzbuzují větší a větší zájem a tak je zajímalo, stejně jako mně, jak jsou na tom studenti gymnázií se znalostmi o islámu.¹¹ Rozeslali dotazníky na česká gymnázia studentům, z nichž vyšlo najevo, že studenty islám sice zajímá, ale neví o něm, až na základy, téměř nic.

Na podnět výsledků z dotazníků vznikl tento vzdělávací projekt a nabízí školám přednášky, interaktivní programy, píše články, pořádá workshopy a školení. Tento vzdělávací projekt je primárně nabízen středním školám. Celý jejich program je zaměřen na islám, aby odboural předsudky a objasnil informace, které se ke studentům i veřejnosti dostávají neúplně či nesprávně. Tým je schopen zajistit i schůzky a debaty s muslimy, případně nabídnout a uspořádat další akce i na jiných institucích, než na středních školách.¹²

K získání více informací o tomto projektu, jeho smyslu a hlavním cíly jsem udělala rozhovor s jednou z členů týmu a to s Mgr. Alenou Polanskou. Studovala genderová studia a také religionistiku na UK v Praze. V projektu „Muslimové očima českých školáků“ působí jako lektorka (specializuje se především na fenomén zahalování) a je autorka několika článků na webových

¹⁰ JANAUEROVÁ, B., Ostuda českého školství: Jak to vypadá, když zdejší studenti debatují o islámu. *Respekt*. s. 44.

¹¹ Na rozdíl od Popové mě zajímal region Blízkého východu jako celek, ale zaměření na islám je samozřejmou součástí také mé práce.

¹² *Muslimové očima českých školáků* [online] : www.muslimove.cz.

stránkách projektu.¹³ Potvrdila, že projekty a další iniciace ke vzdělávání naší společnosti ohledně islámu jsou důležité a určitě nejsou zbytečné. Stejně jako já zaměřuje svůj zájem především na studenty a vidí u nich okamžitou zpětnou vazbu, zájem a také největší důležitost vzdělávat v tomto směru právě je. Do projektu se zapojila hlavně proto, že kolem sebe viděla neprofesionalitu, vysoký zájem o islám a ještě větší nepochopení. Sama se domnívá, že i její ostatní kolegy z projektu přiměly k této práci podobné, ne-li důvody naprosto stejné.

„Po dokončení magisterského studia religionistiky a genderových studií jsem byla zklamaná z izolované akademické znalosti a z toho, že v dobrovolnických projektech podobného typu chybí profesionální základy“ zhodnotila svoji zkušenost Mgr. Alena Polanská.

Nejen členové realizačního týmu „Muslimové očima českých školáků“ si uvědomují, že islámu se v České republice dostává velké pozornosti a zájem o toto náboženství rapidně stoupá a stává se čím dál ožehavějším tématem. A také fakt, že i v dnešní moderní době je informací nedostatek a přibývá tak netolerance a předsudků.¹⁴ Čím dál více autorů ať už specialistů, novinářů i tzv. „bloggerů“ se věnují naplno tématům týkající se právě islámu, nebo Blízkého východu obecně. Díky tomuto nárůstu zájmu o region a o ostatní témata s ním spojená dle mého názoru stoupá také potřeba opravdových odborníků a akcí, které by jak už studentům, tak vlastně celé veřejnosti vysvětlovaly různé omyly, nedostatky a podávaly opravdu důvěryhodné informace o aktuálním dění a novinkách s Blízkým východem spojených.

Také proto jsem se zaměřila na školství. Jsem zastáncem názoru, že osobnosti jsou pěstovány právě na školách. A na středních školách mají učitelé za úkol studentům podávat co nejkvalitnější výklad o všech problémech

¹³ Celý rozhovor k nahlédnutí v příloze č.6.

¹⁴ OSTŘANSKÝ, B., *Atlas muslimských strašáků aneb Vybrané kapitoly z „mediálního islámu.“* s. 10-11.

a aktualitách, ale také v nich pěstovat zájem o dění kolem nich. Pokud tento zájem ve studentech nebude pěstován, staneme se národem lehce manipulovatelným bez potřeby ověřující si fakta a snadno sklouzneme ke skupinové netoleranci a fobii, jež v nás vyvolají média, což mi potvrdilo několik učitelů a naprosto se mnou souhlasil například respondent D.¹⁵

Během výzkumu jsem narazila také na článek, který popisuje průběh jednoho z každoročních symposionů Keplerova gymnázia v Praze. Tuto akci pořádají samotní studenti gymnázia a setkávají se zde názory, debaty a přednášky studentů ze středních i vysokých škol z celé České republiky. Každý rok má symposion vlastní podtitul jako například RE-DE-GE-NERACE, PROTI SRSTI a podtitulem roku 2014 byl PLEVEL, jenž zahrnoval pásmo přednášek a debat o tématech, která se dotýkají okraje společnosti a všeho, co je aktuální ale nechtěné. Symposion gymnázia Jana Keplera se pořádá od roku 2011, přičemž první ročník byl bez podtitulu.¹⁶

V roce 2014 na listopadovém symposionu novináři upnuli zrak asi na nejnepřijatější téma pásma debat a to debatu o islámu. Akce se zúčastnilo mnoho lidí z široké veřejnosti, studenti a kvůli očekávané návštěvě příznivců skupiny Islám v České republice nechceme¹⁷ také policie, aby zamezila případným střetům mezi přednášejícími a IvČRN.¹⁸

¹⁵ Viz příloha 2.

¹⁶ *Symposion*. Gymnázium Jana Keplera [online].

¹⁷ Uskupení Islám v České republice nechceme, známé pod zkratkou IvČRN, se v současné době rozšiřuje a má více a více zastánců. Všeobecně je tato krajně pravicová skupina lidí s počtem „facebookových“ fanoušků okolo 116 000, proti islámu v Evropě, v České republice a chce zabránit veškerým jeho projevům u nás. Příznivci IvČRN jsou také proti tomu, aby se konaly různé přednášky, festivaly, workshopy na školách kvůli obavám, aby se islám nerozšiřoval na našem území právě prostřednictvím studentů. *Islám v České republice nechceme* [online].

¹⁸ JANAUEROVÁ, B., Ostuda českého školství: Jak to vypadá, když zdejší studenti debatují o islámu. *Respekt*. s. 44.

Existuje několik dalších aktivit, které s islámem úzce souvisí. Například jsem četla články, nebo lépe řečeno výzvu v časopise. Mladá fronta Dnes pravidelně pobízí české studenty, aby v rámci projektu „Studenti čtou a píšou noviny“ zasílali do jejich redakce články na daná témata a třídy, které se aktivně zapojí, budou pravidelně od redakce dostávat výtisky Mladá fronta Dnes, aby se naučili s novinami pracovat a brali je jako vhodný zdroj informací. Díky projektu si také vyzkouší práci novinářů a naučí se vyjadřovat své názory a vhodně je ventilovat. Prvním letošním tematickým celkem je „Evropa a islám: přátelství, nebo válka?“. Dílčími otázkami, které studentům pomohou k zamyšlení, jsou například „Kde je hranice mezi náboženstvím a agresí“. „Stojí za teroristickými útoky islám, nebo ho útočníci jen zneužívají“. „Mohou spolu v Evropě poklidně žít lidé odlišných kultur a náboženství?“. „Bojíte se teroru v Česku a Evropě?“. „Čím islám Evropskou kulturu obohatil?“ a další. Studenti si též mohou položit vlastní otázku a prostřednictvím článku se nad ní zamyslet.¹⁹ Do tohoto projektu je zapojeno mnoho škol a já se těším, co studenti napíšou. Kvůli datu uzavírek tohoto tematického celku a zveřejnění studentských prací nemohu výsledek zpracovat do této práce.

Hlavním důvodem a též zarážejícím, proč právě tento článek a projekt zmiňuji, je reakce na něj. Na internetových stránkách již uvedené skupiny Islám v České republice nechceme, se objevila proti - výzva, která příznivce nabádá k tomu, aby do redakce psali a proti tomuto článku se postavili. Takovéto akce a pobídky k jakémukoliv zapojení se našich studentů do debat, výuk či dokonce psaní a zamyšlení se o islámu prý vedou k tzv. „vymýváním mozků“ a není to pro studenty a žáky v České republice nijak přínosné, ba naopak.²⁰ Myslím, že výzvy tohoto typu rozhodně stojí o zamyšlení, protože není právě tato zmíněná reakce tím „vymýváním mozků,“ kterému chtějí IvČRN zabránit?

¹⁹ *Studenti čtou a píšou noviny*. Mladá fronta Dnes. [online].

²⁰ Islám v České republice nechceme. [online] : <http://www.ivcrn.cz/vyzyvame-nase-priznivce-studenty-aby-se-zapojili-svym-nazorem-do-akce-studenti-ctou-a-pisi-noviny/>. Citováno: [29. 3. 2015].

4. Analýza výukových materiálů

Dříve, než jsem se setkala přímo se studenty a učiteli z vybraných škol, zjišťovala jsem na základě e-mailové komunikace a dotazníků, jaké výukové materiály používají učitelé při výuce zeměpisu, dějepisu a společenskovedního základu.

Při výuce dějepisu je používána na všech školách stejná publikace, a to ČORNEJ, P., *Dějepis pro střední školy a gymnázia*.²¹ Jelikož jsem hovořila na obchodní akademii pouze se studenty druhého a třetího ročníku²², věnovala jsem pozornost hlavně kapitole o starověké Mezopotámii a neověřovala si znalosti gymnazistů o dějinách středověku a novověku, abych měla možnost srovnání znalostí historie Blízkého východu u obou typů škol.²³

Tato publikace nabízí nejdůležitější informace o Mezopotámii a dalších důležitých útvarech starověkého Předního východu, přehled městských států a nejdůležitější panovníky a události během historického vývoje Asýrie, Babylónie. Velmi vyčerpávající informace nabízí také kapitoly týkající se kultury a náboženství této části světa ve starověku, kapitolu o vzniku a užití písma, literatury, vědě, stavebních materiálech a tak podobně. Na konci každé velké kapitoly učebnice nabízí přehled důležitých pojmů a dat, a k zapamatování důležitých pojmů a událostí kapitolu ukončují otázky a úkoly. Odpovědi na otázky naleznou studenti snadno v textu. Za každou velkou kapitolou učebnice nabízí studentům seznam literatury, kde mohou načerpat další, nebo hlubší informace či si ověřit správnost termínů uvedených v publikaci. Učitelé i studenti tuto knihu hodnotí jako jednu z nejlepších, které jsou středním školám a gymnáziím nabízeny a proto ji na dotazovaných

²¹ Řada učebnic od Petra Čorneje je při výuce dějepisu užívána od prvního po čtvrtý ročník. Edice knih je rozdělena do několika publikací, přičemž jsou rozděleny jako tematické celky logicky od pravěku po novověk a zvláště potom dějiny České země.

²² Viz kapitola „interview se studenty.“

²³ Novodobým dějinám je věnována pozornost především ve čtvrtých ročnících před maturitou.

školách k výuce používají. Z mého pohledu je tato učebnice dostatečná a odpovídá skutečnosti a velmi kladně hodnotím její přehlednost a nabídku dalších kvalitních zdrojů, ze kterých mohou učitelé dějepisu, nebo studenti sami čerpat pro případné referáty nebo prohloubení znalostí. Učebnice obsahuje také mnoho ilustrací, které názorně ukazují jednotlivé stavby, reliéfy. Text je doplněn také mapami, pro lepší orientaci a představu, kde se daná oblast nachází a jak se v průběhu času mění.

V zeměpisu jsou státy patřící do Blízkého východu probírány v rámci okruhů Afrika a Asie.²⁴ Na zeměpis však žádné učebnice, anebo přímý výukový materiál kromě nástěnných map není používán. Stejně je tomu tak i při výuce společenskovedního základu, což vyplynulo z počáteční e-mailové komunikace s učiteli těchto předmětů a vedením škol.

Pochopitelně jsem analyzovala také výukové osnovy pro střední školy a gymnázia vydávané MŠMT.²⁵ Byla jsem všemi učiteli však upozorněna, že tyto osnovy vydávané ministerstvem jsou spíše orientační a v dnešní době si každá škola vypracovává své vlastní výukové osnovy přímo podle nároků školy, oboru a časovému fondu určenému jednotlivým předmětům.

Všechny školy problematiku Blízkého východu do svých osnov zahrnují a to konkrétně islám do dějin starověku (vznik, šíření, stručný životopis proroka Muhammada), základy islámu ve společenskovedním základu (principy, pět pilířů islámu, základní pojmy a jeho rozšíření ve světě). V dějepisu jsou pak probírány otázky starověkých civilizací, vynálezů, dále Perská říše, Osmanská říše, křížové výpravy, světové války a období evropských kolonií, později pak

²⁴ V sekundárním školství již nejsou části světa probírány po menších celcích např. regionech, ale souhrnně v rámci kontinentu.

²⁵ Schvalovací doložky k učebnicím vydávané ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy slouží mimo jiné i k efektivnímu přehledu o kvalitních výukových materiálech, na které školy mohou použít dotace. Tyto doložky mají platnost 6 let, po uplynutí doby musí být znovu schváleny. Více na <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/schvalovaci-dolozky-ucebnic>. Citováno: [1. 4. 2015].

vznik státu Izrael a izraelsko-palestinský konflikt. V zeměpisu je výuka mírně odlišná. Region se probírá obecně v předmětu zeměpis, na odborné škole navíc v rámci předmětu zeměpis cestovního ruchu i z pohledu zajímavých turistických letovisek, ekonomiky státu apod.

Na společenskovední základ přímo ve výuce nejsou používány žádné učebnice. Učitelé ale doporučují svým studentům některé publikace, které jsou určeny především studentům posledních ročníků kvůli zpracování jednotlivých okruhů do otázek k maturitě. Tyto doplňkové materiály nemají doložku MŠMT. Prohlédla jsem dvě publikace a to *Odmaturuj! ze společenských věd a Maturita- společenské vědy*. Kapitoly, která souvisí s Blízkým východem, je v případě těchto publikací pouze kapitola týkající se náboženství.

V první knize nejsou náboženství rozdělována na polyteistická a monoteistická, jsou všechna shrnuta v jedné krátké kapitole. Každému náboženství je věnován krátký odstavec, ve kterém je zmíněn vznik, svatá kniha a rozšíření či velmi stručně vyjmenovány základní principy. Pojmy nejsou vysvětlené a v rozšiřující poznámce je například k islámu dodáno pouze to, kolik muslimů žije na území České republiky a kdy a kde se muslimové modlí.

Druhá publikace uvádí základní pojmy týkající se náboženství a přehledně člení na podkapitoly monoteistická a polyteistická náboženství. Každému náboženství je věnováno více prostoru a uvedeno je zde také více pojmů. Některé pojmy jsou ale uvedeny nebo vysvětleny chybně, například, že ší'a je radikálnější proud islámu, nebo že šarí'a vychází z „hasídů.“ Ačkoliv se zde zřejmě jedná o tiskovou chybu, vyučující i její studenti, kteří tuto publikaci používají, se domnívají, že tento pojem je zde uveden správně. Ve skutečnosti je správně tento pojem „*hadíth = tradice o výrociích a skutciích proroka Muhammada.*“²⁶ Na konci každé podkapitoly jsou tzv doplňující otázky.

²⁶ FLEISSIG, J., BAHBOUH, CH., *Malá encyklopedie islámu*. s. 54.

K těmto otázkám ale mnohdy nelze naleznout správnou odpověď ani zde nenalezneme nabídku další literatury a zdrojů a může se tak snadno stát, že v případě neznalosti těchto termínů ze strany vyučujících, si je budou studenti dohledávat v nedůvěryhodných zdrojích a jednotlivé pojmy si definují špatně.

Tyto dva výukové, nebo spíše doplňkové materiály bych rozhodně nedoporučila jako jediný zdroj informací a na jejich nedostatky jsem učitele upozornila při osobním setkání. Někteří z nich o těchto chybách věděli, někteří se domnívali, že jsou uvedeny správně.²⁷

²⁷ Tyto dvě publikace jsou k nahlédnutí v příloze č. 7.

5. Interview se studenty

5.1. Metodologie rozhovorů se studenty

Jako hlavní výzkumná metoda byl zvolen kvalitativní rozhovor formou semi-strukturované skupinové diskuse. Zvolila jsem tuto již osvědčenou metodu, protože se domnívám, že osobní setkání s respondenty je daleko lepší a přínosnější, než pouhé rozdání či rozposlání elektronických dotazníků. Odpovědi a celá komunikace je daleko konstruktivnější a dotazovaní mají větší prostor odpovědět, než kdyby měli psát a kroužkovat předem připravené odpovědi. Touto formou dává tazatel také možnost debaty mezi dotazovanými a zjistí daleko více potřebných informací, dokonce se většinou dostane i k odpovědím na otázky, které by ho na začátku ani nenapadlo položit. Bylo mi umožněno se setkat s některými studenty osobně, přičemž jsem dostala i příležitost k dotazování formou debaty (interview). S některými proběhlo setkání přímo během výuky na jejich škole, s některými bohužel mimo školní budovu v jejich volném čase. Doplnující informace z dalších škol mi pak poskytli učitelé, které znám osobně.²⁸ Školy, na kterých učí, jsem navštívit nemohla²⁹, a tak mé připravené interview sami aplikovali na své studenty a výsledky mi pak tlumočili.

Celé setkání se skupinami bylo rozděleno do dvou hlavních sekcí. V první části jsem byla tazatelem já a podle předem připravené osnovy pokládala studentům otázky napříč předměty.³⁰ Během první části rozhovorů jsem aplikovala zejména metodu otevřených otázek. V druhé části jsme si role

²⁸ Interview během výuky proběhlo na obchodní akademii v Karlových Varech, individuální setkání se studenty gymnázia Aš a gymnázia Karlovy Vary mimo výuku ve volném čase studentů a doplňující informace poskytli učitelé gymnázia Sokolov a gymnázia Cheb.

²⁹ Tyto školy jsem z důvodu nedostatku času navštívit osobně nemohla, spadají však do zvoleného vzorku. Všechna gymnázia, na kterých bylo dotazování aplikováno, jsou situovány v Karlovarském kraji.

³⁰ Jedná se o dějepis a to především o část starověk a počátky civilizací, v zeměpise o severní Afriku a Blízký východ a ve společenskovědním základu (dříve občanská výchova nebo základy společenských věd) zejména o kapitolu náboženství.

vyměnili a tazateli se stali přímo studenti a ptali se na vše, co je zajímavá a co se nemají během výuky možnost dozvědět, co jim učitelé nejsou schopni vysvětlit ať už z nedostatku časového fondu v hodině potřebného k diskuzi, nebo kvůli neznalostem daného okruhu témat. Rozdělením interview jsem shledala velmi přínosným a dle očekávání jsem s výsledky nad míru spokojena.

Během sběru informací pro tuto bakalářskou práci, a to především díky Festivalu arabské kultury a jeho projektu „Arabové mezi námi“ jsem se dostala do kontaktu i s ostatními studenty, tedy i se studenty mimo Karlovarský kraj. Projekt „Arabové mezi námi“ je projektem, jenž je součástí Festivalu arabské kultury v Plzni v roce 2015, kdy studenti středních škol, gymnázií a Západočeské univerzity zpovídají vždy jednoho Araba různých zaměstnání a životních příběhů, názorů. Zpovídání Arabové žijí v České republice minimálně deset let. Má za úkol odbourat předsudky a jejím výsledkem je výstava fotografií spolupracujících Arabů, medailonků a brožurka, na které se podílejí přímo studenti a vyzkoušejí si tak i práci novinářů a mají možnost poznat zajímavé osobnosti. Sice tito studenti nepatří do mého vzorku pro výzkum, nicméně se domnívám, že je zajímavé a vhodné použít některé poznatky a práci tak doplnit o zajímavé postřehy.

Při každém náhodném setkání s nějakou skupinkou studentů střední školy nebo gymnázia, kteří nejsou zahrnuti do výzkumného vzorku, mi nedalo nepoložit jim otázky použité při výzkumu na výše zmíněných školách, rozvést s nimi debatu a zahrnout je tak do svého výzkumu. Považovala jsem to téměř za svou povinnost. Tento výzkum jsem zpracovala především pro budoucí práci se studenty během i mimo Festival arabské kultury a koho jiného tedy dále zapojit do vzorku, než právě studenty středních škol, kteří již s námi jako organizací Arabfest, o. s.³¹ spolupracují v rámci již zmíněného projektu „Arabové mezi námi“.

³¹ Občanské sdružení Arabfest, o. s. je složen zejména ze studentů, vyučujících a absolventů Katedry blízkovýchodních studií v Plzni a jejími sympatizanty. Toto sdružení pořádá každoročně Festival arabské kultury

5.2. Rozdíly v komunikačních dovednostech mezi gymnázii a odbornou střední školou

Při přípravě na diskuse se studenty jsem očekávala, že studenti obchodní akademie se mnou nebudou chtít debatovat a obávala se, že spolupráce nebude taková, aby mi přinesla nějaký vhodný a zpracovatelný výsledek především kvůli tomu, že studenti odborných škol nejsou zvyklí diskutovat, jako třeba studenti gymnázií. Tento předpoklad se mi vyvrátil a byla jsem mile překvapena, že studenti odborné školy i studenti gymnázií komunikovali velmi ochotně a spolupráce se všemi studenty na obou typech škol byla srovnatelná, což bylo velmi příjemným zjištěním. Znamená to také, že případné workshopy či přednášky nebudou na odborných školách o poznání těžší, než na gymnáziích a nemusíme se tak tomu vyhýbat.³²

Při analýze výukových materiálů jsem zjistila, že v podstatě žádné nepoužívají. Neměla jsem proto šanci předem zjistit, do jaké míry se v daných předmětech Blízkým východem zabývají a co vše se o něm učí a příprava na rozhovory se zakládala pouze na předpokladech a otázky jsem směřovala tak, abych zjistila co nejpodrobnější informace a prozkoumala všechny oblasti, abych z těchto výsledků mohla zmapovat okruhy, ve kterých jsou největší mezery nebo studenty nejvíce zajímají a porozumění daným okruhům bude pro ně přínosné v budoucím studiu či zaměstnání.

Pro lepší komunikaci se studenty jsem s nimi zůstávala vždy sama bez dohledu vyučujícího. Z vlastních zkušeností s prací se studenty na základních

jak v Plzni, tak v Praze a to vždy na jaře. Festival trvá týden a je plný přednášek, výstav, filmových i divadelních představení a koncertů. Každoročně je vyhlášeno jiné téma, ve kterém se celý duch festivalu nese. Dostupné na: www.arabfest.cz.

³² V uplynulých letech jsme jako Katedra blízkovýchodních studií nabízeli přednášky v rámci projektu SPPVaV ZČU na téma islám, judaismus, křesťanství, výchova ke kulturní toleranci atp. především gymnáziím a školám odborným se spíše vyhýbali. Předpokládalo se, že studenti technických a odborných škol o poznání např. náboženství nemají zájem a nemá tedy hlubší smysl jim přednášky nabízet. Dále jsme se obávali o to, že spolupráce a komunikace s takovými studenty bude o poznání těžší než se studenty na gymnáziu.

i středních školách během různých přednášek a workshopů vím, že je efektivnější zůstat jako externista se třídou či skupinou o samotě bez přítomnosti pedagoga. Mohla jsem tak vytvořit příjemnější prostředí pro samotné studenty, což se projevilo i na samotných výsledcích debaty. Z předešlých zkušeností s prací se studenty na základních a středních školách během různých přednášek a workshopů vím, že je efektivnější zůstat jako externista se třídou či skupinou o samotě, než když na vše dohlíží místní vyučující. Zpětná vazba je ve výsledku kvalitnější stejně jako celá debata.

5.3. Geografické znalosti Blízkého východu

Dle předem připravené osnovy vždy začalo prověřování geografických znalostí. Na všech školách byli schopni region vymezit téměř bez chyby, pouze jeden ze studentů obchodní akademie se domníval, že zeměmi Blízkého východu se rozumí Rusko, Ukrajina a ostatní země východní Evropy. Tento případ byl však ojedinělý a nelze z něj vyvozovat závěry a podotýkám, že jej opravili jeho vlastní spolužáci a nemusela jsem tedy vůbec zasahovat. Všichni byli schopni určit země, které do regionu patří, ale všichni také zapomněli na země severní Afriky, které jsou do oblasti integrálně započítávány. Po upozornění na tyto státy byli studenti gymnázií i odborné školy schopni je hbitě vyjmenovat. Gymnazisté neměli žádný problém s určením sousedních států jednotlivých zemí, hlavními městy, moři a pohořími. Studenti zaměřeni na ekonomiku, účetnictví a cestovní ruch nebyli schopni určit některá hlavní města či země sousedící s jednotlivými státy, měli ale hlubší povědomí o významných turistických destinacích a památkách.

5.4. Znalosti etnik a jazyků

V obou případech se ukázalo, že kamenem úrazu jsou etnika, jazyky, náboženství a státní útvary. Z odpovědí studentů obchodní akademie vyšla jakási rovnice „Blízký východ = Arab, Arab = muslim“. Na gymnáziích věděli, nebo spíše měli ponětí o tom, že na Blízkém východě nežijí pouze Arabové, ale také Turci, Peršané, Berbeři, Kurdové a další. Byli schopni tedy určit i více

jazyků, než jen arabštinu na rozdíl od odborné školy, kdy mi byl položen dotaz „*Jakým jazykem se hovoří v Izraeli?*“ Po odpovědi, že hebrejsky, neboli Ivritem se třída ohradila domněnkou, že tento jazyk patří do tzv. mrtvých jazyků a nikde se jím již nehovoří. Vysvětlila jsem, že ivrit hebrejsky, česky hebrejšтина, je úřední jazyk státu Izrael a Židé jím hovoří již od dob praotců. Někteří ultra ortodoxní Židé však užívání ivritu v běžném hovorovém životě nepokládají za vhodné a domnívají se, že by jazyk měl sloužit pouze pro náboženské účely.³³

5.5. Znalosti náboženství

Prvním bodem, který se již týkal předmětu Společenskovední základ, byla otázka náboženství. Jak jsem z předchozích tvrzení i zkušeností tušila, tak se samozřejmě na obchodní akademii domnívali, že zde žijí pouze muslimové. O rozdělení na islám sunnitský a ší'itský, nebo o početných křesťanských a židovských komunitách neměli na rozdíl od studentů gymnázií vůbec tušení. Při postupném probírání jednotlivých náboženství (od judaismu po islám a o jejich vzniku, působení, vyznání, symbolech apod.), byl největší nedostatek ve vědění o islámu, což jsem předpokládala již na začátku a utvrdila se v tom po přečtení několika doplňkových publikací k maturitě ze základů společenských věd, jež jsou především studentům odborných škol doporučovány.³⁴

Vždy, když hovořím se studenty o islámu, tak začínám otázkou „Co vás napadne, když se řekne islám?“. Některé odpovědi jsou společné, jiné se liší právě typem školy. Těmi společnými pro gymnázia i odborné školy, v tomto případě obchodní akademii, jsou odpovědi, jako – Arabové, terorismus, 11. září, mešita, zahalování, utlačování žen, džihád apod.³⁵ Na obchodní akademii

³³ NEWMAN, J. SIVAN, G., *Judaismus od A do Z, slovník pojmů a termínů*. s. 46-47.

³⁴ Některé publikace jsou vhodnější, některé méně. Ve všech jsou o islámu zmíněny alespoň základy. Bohužel ve většině případů chybí důkladné vysvětlení, či vysvětlení různých termínů a případů vůbec.

³⁵ Heslem „11.září“ je samozřejmě myšlen teroristický útok na světové obchodní centrum v New Yorku roku 2001.

jsem se dále setkala s hesly – velbloud, zbraně, islámský stát, poušť a Mekka. Na gymnáziích se odpovědi o něco rozšiřovaly, například se zde již objevovala slova, jako třeba – Korán, muezzin, minaret, Muhammad, hidžra, púst, pouť do Mekky a další. Z odpovědí lze vidět, jak se liší rozsah znalostí na odborné škole a na gymnáziu. Ověřovala jsem si, zda znají význam slov, která mají s islámem spojená. Ve všech případech, pokud jsme se dostali k pilířům islámu, dokázali studenti vyjmenovat pouze tři a to púst, modlitbu a pouť do Mekky. Almužna chudému a vyznání víry bylo vždy opomíjeno.³⁶ S překvapením byli gymnazisté schopni si spojit termín hidžra se vznikem islámu, na dataci si již vzpomenout neuměli.³⁷ U ostatních pojmů byli studenti schopni jejich význam vysvětlit.

Podobný stav znalostí jsem získala i při rozhovorech se studenty z jiných, než primárně zkoumaných škol, tedy se se studenty, se kterými jsem se setkala v rámci své práce ve Festivalu arabské kultury.³⁸ Měli velmi dobrý přehled o historii a geografii. Největší mezerou byla opět otázka náboženství a současného dění. Dokonce mi bylo řečeno, že kapitolu náboženství téměř vynechali, jelikož v dnešní moderní době není třeba o náboženstvích vědět, protože to údajně dnešní společnost nevyžaduje.³⁹

Měli jen velmi základní povědomí o tom, co vůbec například islám je, jaké jsou jeho symboly apod. Až na jednoho studenta, který se o tuto otázku sám ve svém čase zajímá a čte odbornou literaturu, nevěděli ostatní téměř nic. Jedině on bral za důležité zajímat se a vědět o náboženství alespoň minimum i v dnešní době na rozdíl od ostatních ze skupiny. „*Považuji za velmi vhodné a*

³⁶ Pilířů islámu, neboli povinností vůči bohu je pět a to vyznání víry = šáhada, modlitba = salát, púst = sawm, náboženská daň neboli almužna chudému = zakát, pout do Mekky = hadždž.

³⁷ Vznik islámu a počátek islámského kalendáře je datován právě dnem hidžry, tedy roku 622.

³⁸ Jednalo se o skupinu čtyř studentů z gymnázia v Praze. Jeden student z prvního ročníku, ostatní potom z ročníku druhého.

³⁹ S jejich učitelem jsem sama nemluvila, nemám tedy toto tvrzení přímo doloženo a nelze jej tedy brát jako plnohodnotnou informaci.

*dokonce snad nezbytné, aby vzdělaný člověk znal základní literaturu, a to i literaturu o náboženství. Samozřejmě jsem četl Bibli, Korán a považuji to za samozřejmost. Pokud chci někoho pochopit a dobře vycházet s lidmi, musím toho hodně vědět,*⁴⁰ podotkl právě student prvního ročníku. Tato poznámka se shoduje i s mým názorem a byla jsem velmi potěšena tím, že něco takového si myslí i teenager, jehož vrstevníci na to reagovali slovy: *„Jsme rádi, že stihneme číst věci do školy, myslím tím povinnou literaturu k maturitě. Na takovéhle hlouposti nemáme čas a nijak zvlášť mě to ani nezajímá. Nemyslím si, že by mi to mohlo nějak pomoci k lepším vztahům s lidmi.*“⁴¹

Odpovědi a názor jejich učitele mne velmi překvapil, ale mám do budoucna alespoň další důvod k zamyšlení a tato malá vsuvka mou práci v podstatě pouze ozvláštnila. Vyplynulo z ní totiž, že jsou i výjimky, které jsou ještě méně informovány, než jsem původně předpokládala.

Všichni studenti potvrdili, že o islámu vědí málo a uznali, že i v dnešním moderním světě, kdy je většina lidí věřících a muslimů je na světě přibližně 1,3 miliardy, je třeba se o něm dozvědět více. Naráželi na současné dění, neustálé boje a konflikty, kterým vůbec nerozumí. Student gymnázia v Aši na toto téma podotkl: *„Když nemáme kde informace brát, nemůžeme těmto věcem rozumět. Nerozumí tomu ani ve škole, ani přátelé a doma už vůbec ne. Jak si mám tedy udělat obrázek o tom, co se děje a co to všechno znamená? Myslím, že o tomhle by měli všichni vědět a rozumět tomu a mělo by být více příležitostí k vysvětlení otázek o islámu a celém Středním východě. Když se to nemáme odkud dozvědět. Nemůžete se pak divit, že si myslíme jako ovce to, co nám nakukají v televizních novinách. Já osobně bych rád zjišťoval informace z důvěryhodných zdrojů, ale nevím, co za důvěryhodný a objektivní zdroj považovat.“*

⁴⁰ Respondent F (student, 1. ročník, gymnázium Praha).

⁴¹ Skupina A (studenti, 2. ročník, gymnázium Praha).

5.6. Znalosti dějepisné

Co se týče dějepisu, jsou znalosti opět srovnatelné. Díky jediné učebnici, která je právě na dějepis a je velmi dobře zpracovaná mají všichni studenti znalosti dostačující. Není nijak překvapujícím zjištěním, že na gymnáziu jsou dějiny vyučovány více detailně a díky doplňujícím výukovým materiálům, jež vyučující pro své studenty na některých školách připravují, jsou znalosti hlubší. Na odborné škole studentům stačí to, co z výuky znají a nemají potřebu se o ničem detailním, co se historie týče, dozvědět. Zatímco na gymnáziích mají zájem o bližší vysvětlení konfliktů vyplývajících z náboženství, politiky, či vztahům Blízkého východu se západním světem, především s Amerikou. Zajímala je také otázka Palestiny a Izraele, sionismu a především chtěli, aby jim bylo více vysvětleno v současné době asi nejaktuálnějšího a nejpálčivějšího problému spojeného s Blízkým východem a to radikálním hnutím Islámský stát⁴². K tomu jsme se dostali k dalším otázkám radikalismu anebo například jak se situace změnila a vyhrotila po 11. září 2001. Samozřejmou otázkou, jež vyplynula z rozhovorů, byla otázka rozšíření islámu v Evropě a vztahu k němu.

Na otázky z historie zaměřené především na počátky civilizací, odpovídali studenti víceméně stejně, jen na gymnáziu své odpovědi značně rozšiřovali. Všichni věděli, kde se nacházela Mezopotámie, měli ponětí o Asýrii, Babylónii, řekách Eufrat a Tigris. Gymnazisté si vzpomněli, že oblastem Mezopotámie, Sýrie a Středozemního moře se říkalo tzv. úrodný půlměsíc a že díky prosperujícímu zemědělství především vláze z již zmíněných řek zde probíhal vývoj nejrychleji.

V otázce městských států si na odborné škole studenti nevzpomněli na žádný, zatímco studenti gymnázií znají Lagaš, Kiš, Nippur a Ur, přičemž si tento městský stát si dokázal jeden ze studentů spojit se zikkuratem, což je

⁴² Islámský stát, zkratkou ISIS nebo také IS je sunnitské radikální uskupení, které v současné době, roce 2015 ovládá část území Iráku a Sýrie. Více informací na: BBC News [online].

chrámová věž sestavená z několika teras naskládaných na sebe podobných na příklad pyramidám. Zikkuraty v podobě, jakou známe, pocházejí z období dynastie Ur III.⁴³

Jména panovníků, jako Chammurapi, Gudea, Sinacherib, Aššurbanipal a Sargon, znali všichni jak na obchodní akademii, tak na gymnáziu. Se zásluhami nebo čímkoliv konkrétním, si dokázali všichni spojit pouze Chammurapiho, jakožto babylonského zákonodárce. Na gymnáziích uměli k Aššurbanipalovi přiřadit známou knihovnu v Ninive s několika tisíci hliněnými tabulkami. Sargona, zakladatele jedné z největších říší v Mezopotámii a legendu s ním spojenou, znali zase studenti obchodní akademie. Legenda o uzurpátorovi Sargonovi Akkadském je velmi podobná právě legendě o Mojžíšovi, známého jako novorozence v košíku.⁴⁴

5.7. Dotazy studentů

Dále studenti například nevědí, jak je to s povinností u žen nosit šátek, s uzavřením manželství, mnohoženstvím, nebo jak se vůbec člověk stane muslimem a co vše musí dodržovat. Není překvapením, že si například myslí, že džihád patří mezi hlavní povinnost každého muslima, kamenováním je jediným možným trestem smrti a trestem téměř za vše, nebo neznalost možnosti rozvodu mezi muslimy či špatný výklad slova Halál, což pro muslimy znamená vše dobré, vše povolené a jejímž opakem je Harám, čímž se rozumí vše zakázané a trestuhodné.⁴⁵ V druhé části rozhovorů směřovaly otázky ke mně a studenti chtěli vysvětlit právě pojmy, o kterých nic nevěděli, ale často o nich slýchali, nebo se s těmito pojmy v minulosti někde setkali, viz výše. Díky jejich otázkám jsem zjistila zbytek nedostatků v jejich informovanosti a vím, která témata v budoucnu pro práci se školami zahrnout do přednášek či

⁴³ NOVÁKOVÁ, N., Zikkurat, s. 426.

⁴⁴ KERRIGAN, M., *Mezopotámie- Lidé starověku: co nám o sobě řekli.* s. 8.

⁴⁵ KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu.* s. 125.

workshopů, mimo jiné také odborné termíny, na které by mne samotnou nenapadlo se předem zeptat.

Na obchodní akademii chtěli vysvětlit některé pojmy, například co znamená chalífát, což je obec věřících muslimů, neboli také umma, které vládne, nebo ji spíše vede chalífa, jenž je jak vůdcem duchovním, tak i světským.⁴⁶ Podobné dotazy, vysvětlení pojmu chalífát nevyjímaje, měli i studenti gymnázií. Postupně při rozhovorech byly viditelné rozdíly a zaměření jejich dotazů směřovaných na mě. Například kvůli zaměření výuky obchodní akademie na obchod, cestovní ruch a hotelnictví jejich studenty zajímala současná situace a to především v souvislosti s dopadem na turismus v oblasti. V podstatě ví jen ze zpravodajství, co přibližně se v jednotlivých zemích děje, ale nemají přehled, které země jsou bezpečné a které bezpečné nejsou. Tyto informace jsou zásadní například pro jejich budoucí práci v cestovních kancelářích a schopnosti klientům různé destinace doporučit či naopak vymluvit. Pro tyto obory by bylo tedy vhodné sestavit i přednášky týkající se současného dění a zda je či není možné v jednotlivých zemích provozovat cestovní ruch.

Tito studenti přiznali, že díky neznalosti detailnějších informací o jednotlivých státech, etnických a náboženských skupinách, se kterými přicházejí čím dál častěji do styku na školách, na povinné školní praxi apod., trpí předsudky a nemají příležitost k jejich odbourání, nějakému vysvětlení a pochopení těchto lidí. S konkrétním příkladem vystoupila studentka 3. ročníku obchodní akademie: *„Při školní praxi v nejmenovaném lázeňském zařízení jsem měla problém právě tohoto charakteru. Skupina muslimek si chtěla objednat prostory plaveckého bazénu soukromně a prosily, abychom v dobu jejich návštěvy nepouštěli do prostor žádné muže. S kolegyněmi jsme se jim začaly při jejich pobytu posmívat už jen pro to, že se koupaly zahalené a poté když do prostor bazénu přišel náš správce a ony začaly vyvádět. Neuměla*

⁴⁶ OSTŘANSKÝ, B., *Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti*. s. 77.

jsem pochopit, proč následně podaly stížnost na personál vedení našeho zařízení a v čem byl problém. Říkaly jsme si, že jsou hloupé...“

5.8. Interview se studenty - závěr

Samotní studenti obou typů škol a následně i jejich vyučující vidí největší problém právě v předmětu společenskovední základ. Jak je patrné z odpovědí studentů a srovnání gymnázií a obchodní akademie, rozdíly jsou značné, ale mezery mají všichni studenti. Gymnazisté mají větší zkušenosti s diskusemi, ale také na odborných školách jsou ochotni diskutovat a chtějí si rozšiřovat své obzory, chtějí vysvětlit spoustu věcí, čehož nejsou jejich rodiče ani učitelé schopni.

Ukázalo se, že studenti gymnázií mají větší zájem hlavně o současnost, historický kontext a vysvětlení problému radikalizace regionu, politiky a případné ohroženosti Evropy. U těchto studentů shledávám téměř jako zbytečné, připravovat semináře o základech islámu a kultuře, či zajímavostech a možnostech obchodu nebo cestovního ruchu, což by na druhou stranu zajímalo právě studenty ze škol zaměřených na obchod a cestovní ruch. Tyto studenty vzdělávací systém jednotlivých škol potřebné základy, vzhledem k oborům škol, naučí a workshopy by tak nepřinesly nic nového. Nevyvracím však, že přednášky a školení o prohloubení vědění o islámu v hlubším slova smyslu, by neměly být přínosné nebo snad potřebné a to na všech typech středních škol.

Tyto informace získané přímo od studentů jsou asi nejcennějším zdrojem a vycházejí z nich cenné podněty, a to především se srovnáním témat v používaných učebnicích. Myslím, že zaměření na studenty samotné je v případě středních škol to nejdůležitější na rozdíl například od škol základních. V případě základních škol se nedá ještě se studenty diskutovat natolik, abychom zjistili něco více, než co je patrné z osnov a výukových materiálů a je tedy zaměření se právě na výukové materiály, co se základních

škol týče, opravdu to zásadní. Se staršími studenty právě na středních školách lze diskutovat mnohem lépe a lze i zjistit o co se zajímají a zda se vůbec o nějaká takováto témata zajímají. Zde je rozhodující věk, protože mladší žáci si ještě neumějí vytvořit tak silný názor na danou věc, aby byli schopni o svém předpokladu či pohledu diskutovat s ostatními.

Výsledkem analýzy znalostí a informovanosti studentů tedy bylo uvědomění si témat a okruhů týkající se Blízkého východu, které by byly vhodně zpracované pro různé typy středních škol, a to především na základě nároků a požadavků, které školy kladou na své studenty. To znamená, že například školy cestovního ruchu dle mé analýzy budou požadovat zpracování problematiky jinak než gymnázia a stejně tak i jak moc by témata měla být zpracována tzv. do hloubky.

6. Interview s vyučujícími

S většinou učitelů jsem měla možnost setkat se a hovořit s nimi osobně. Rozhovory byly nestrukturované, pouze s daným tématem, několika důležitými otázkami a cílem, kterého jsem potřebovala dosáhnout a to zjistit, v jakém okruhu témat jsou největší mezery a tedy potřeba o vysvětlení odborníkem a o jaké tematizované přednášky, workshopy nebo semináře mají školy největší zájem a největší potřebu tyto znalosti rozšířit.

Hovořili jsme spolu o mezerách ve výuce v jejich předmětech, o porozumění určitým okruhům témat, o jejich studentech, zdrojích pro přípravu výuky a přípravu výuky samotné a jejich názorech a pohledech na cíle a užitečnosti tohoto výzkumu.

Především mne zajímalo, jak je možné, že studenti nemají k dispozici téměř žádné vhodné učebnice, což mi každý z učitelů vysvětlil podle sebe. Po návštěvě škol z rozhovorů vyplynulo, že přímo při výuce žádné učebnice sice nepoužívají, ale vyučující nosí do hodin různé pomůcky a další zdroje (mapy, atlasy, dobové články, dokumentární filmy, pracovní listy) nebo z těchto zdrojů čerpají a připravují se na svou výuku. Jako doplňující materiály, například k maturitě, používají studenti různé publikace určené přímo pro maturanty, kde jsou vypracované maturitní otázky.⁴⁷

Zásadním zjištěním ale bylo, že někteří z učitelů, především při výuce společenskovedního základu, čerpají nové informace o současném dění z ne příliš důvěryhodného nebo plně kompletního internetového či televizního zpravodajství. Informace si dále neověřují, nebo nejsou schopni současné problémy na Blízkém východě studentům vysvětlit a tak s nimi nedebatují, anebo se často stává, že jim situaci nesprávně vysvětlí. Zejména pak z těchto

⁴⁷ Publikace, které jsou studentům doporučeny, jsem si sama pořídila a prohlédla zejména ty kapitoly, které úzce souvisí s Blízkým východem. Jedná se především o publikace *Odmaturuj! ze společenských věd* a *Maturita-společenské vědy*. Viz kapitola „Analýza výukových materiálů.“

důvodů by uvítali, kdyby mohl alespoň jednou za rok přijít na školy odborník na Blízký východ či někdo, kdo se vyzná v současném dění v tomto regionu a mohl tak vše přiblížit a vysvětlit jak učitelům, tak studentům. Předcházelo by se tak nedorozuměním a mylným představám o tom, jak se dané věci mají.

Bohužel jsem narazila i na učitele, kteří nemají ani vůli a ani necítí potřebu nějaké další zdroje a nové informace vyhledávat a vystačí si prý s tím, co sami znají ze svých studií na vysokých školách. Tito učitelé si doplňují informace právě pouze z materiálů pro studenty k maturitě, z médií a fakticky ani nepovažují za nutné tento region vyzdvihovat a klást na něj větší důraz, než na jiné oblasti světa. *„Blízký východ je sice velmi zajímavá a historicky důležitá část světa, nemyslím si ale, že je třeba na něj nějak klást větší důraz. Proto nepovažuji za důležité si o něm a o tématech s ním spojených hledat více informací, než slýchávám z médií nebo znám ze studia na vysoké škole.“*⁴⁸ *„O nových skutečnostech čerpám především z médií, se svými studenty příliš diskusí nevedu, soustředím se na výklad látky. Myslím, že jsou dost staří na to, aby si udělali o situaci obrázek. Navíc není nijak přínosné se studenty diskutovat o něčem, čemu sám nerozumím. Učím historii, z té by si měli vzít příklad a měla by stačit tato fakta.“*⁴⁹

Největším problémem a největší mezery vznikají v předmětu společenskovední základ a to hlavně z nedostatků informací o současném dění a z neschopnosti podat správné vysvětlení díky neúplnosti či nedůvěryhodnosti zdrojů či nezájmem se samo vzdělávat.

Další neznámou je pro obě strany náboženství. Učitelé mají základní poznatky o rozdělení náboženství, o původu jednotlivých učeních, ale nejsou schopni vysvětlit opět současnou pozici a aplikaci a ne všichni si své znalosti doplňují z odborných zdrojů, jak již vyplynulo z poznatků uvedených výše. Největší mezerou je islám, což jsem tušila i z předchozích zkušeností

⁴⁸ Respondent A (učitelka, obchodní akademie Karlovy Vary).

⁴⁹ Respondent E (učitel, gymnázium Karlovy Vary).

z různých debat a rozhovorů s několika učiteli a spoustou studentů, které znám nebo se kterými jsem hovořila na toto téma.

Pouze v jednom případě se tento nedostatek ve znalosti náboženství obecně nebo konkrétně islámu nevyskytoval. *„Nemám žádný problém ve vysvětlení čehokoliv, co se náboženství týče, a myslím, že jsem schopen odpovědět na všechny otázky od mých studentů v této oblasti,“* odpověděl pan učitel, jež jako jediný z dotazovaných nevystudoval vysokou školu pedagogickou, ale religionistiku na teologické fakultě UK v Praze. *„Právě neznalost náboženství a kultury, z ní vyplývající předsudky, dávají vzniku velkým mezerám právě ve výuce v předmětech dějepis a ZSV.⁵⁰ co se Blízkého východu týče. Je to důležitý region kvůli kulturnímu přínosu a tak dále. Sice dokážu vše vysvětlit o islámu, křesťanství a judaismu, nemám ale až takový přehled o současném dění a nedokážu nejspíš správně vysvětlit, co se tam děje i když se o to samozřejmě snažím, diskutuji o tom i s kolegy. Je důležité Blízký východ studentům ukázat v lepším světle, než jej vystavují média. Často se potýkám s tím, že jsou kolegové, kteří taktéž učí ZSV, až příliš ovlivněni médii a neumějí daný problém řešit mezi sebou, natož pak se studenty během výuky.“⁵¹*

Učitelé až na některé výjimky sami připouštějí, že je to velký problém.⁵² Neumějí vysvětlit, co se ve světě, a to především na Blízkém východě a v Evropě, a co se týče islámu, děje a proč se to děje kvůli nedostatku jejich zdrojů či neaktualizování svých poznatků. *„Neumím ani sám sobě vysvětlit na příklad, co se děje a jak moc svět ohrožuje radikální hnutí Islámský stát. Sám nevím, co je pravda a co pouhá mediální bublina, zda se i my jako Evropané*

⁵⁰ ZSV je zažitá zkratka pro předmět společenskovední seminář, dříve základy společenských vět/občanská výuka/občanská nauka a další.

⁵¹ Respondent B (učitel, gymnázium Cheb).

⁵² Setkala jsem se i s názorem učitele, který tvrdil, že není třeba o náboženství nijak zvlášť vědět a že pro nás, jakožto pro Evropany z toho žádný problém v budoucnu nevyplyvá a nemusíme se tak těmito a podobnými tématy zabývat. Rozhovor s tímto učitelem je již starší a nepatří přímo do cílového výzkumného vzorku.

máme něčeho ohledně tohoto hnutí obávat a tak podobně. Diskuse na toto téma s mými kolegy téměř nepřipadá v úvahu. Myslím, že jim stačí to, co vidí v televizi. Co si potom mají myslet studenti..⁵³ Proto se do nějakých debat se studenty ani nepouštějí kvůli obavám, aby jim nepodali mylné informace a nedocházelo tak k dezinformacím. Respondent C se k tomuto vyjádřil následovně: „Se svými studenty diskutuji o aktualitách v humanitním semináři pochopitelně každý týden. Vše se snažím vysvětlit, tedy i dění na současném Blízkém východě. Na diskutovaná témata se předem připravuji a sháním o nich více zdrojové informace, ptám se svých známých, kteří jsou odborníky nebo z oblasti pocházejí. Samozřejmě prohlížím různé internetové články, odbornou literaturu, diskutuji se svými kolegy vyučující humanitní předměty. Jsou ale věci, na které sám odpovědět neumím.“⁵⁴

Nesmím opomenout, že jsem se setkala i s vyučujícími, kteří se na své hodiny připravují pečlivě a každému probíranému tématu se opravdu věnují a shánějí k nim důvěryhodné zdroje, jak je již patrné z výše zmíněné citace. Na některých školách si učitelé pro své žáky připravují pracovní listy a prezentace na každý probíraný okruh, které vytvářejí na základě dokumentů a knih, které se daného tématu přímo týkají.

Při přípravě hodin na téma islám a ostatní náboženství používají mnoho zdrojů.⁵⁵ I tito učitelé sami připouští, že i když se na hodiny připravují s pečlivostí a snaží se vše nejprve sami pochopit, v některých případech nejsou schopni vysvětlit studentům věci správně a spouště věcem sami nedokážou bez nějakého dalšího výkladu porozumět. Je pochopitelné, že pedagogové nemohou mít absolutní přehled o všech tématech týkajících se jejich vyučovaného předmětu do hloubky a rozumět všemu dokonale. Každý, i specialista je odborník z pravidla na jednu konkrétní otázku.

⁵³ Respondent E (učitel, gymnázium Karlovy Vary).

⁵⁴ Respondent C (učitel, gymnázium AŠ).

⁵⁵ Viz příloha č. 1.

Z rozhovorů s učiteli dále vyplynulo, že někteří jejich kolegové a v některých případech i oni sami podléhají tzv. mediální démonizaci muslimů, což se jasně projevuje na jejich výuce a samozřejmě i na porozumění a názorech samotných studentů. I proto možná všichni buď v dotaznících, nebo v přímém rozhovoru potvrdili, že by měli zájem, aby na jejich školách externí odborníci na daná témata čas od času, nejlépe každý rok, v rámci nějakých cyklů přednášek věci uvedli na pravou míru.

„Pokud by byla možnost zúčastnit se nějakého semináře či přednášky připravené pro učitele, veřejnost, nebo studenty, samozřejmě bych se chtěla se svými studenty zúčastnit, nejlépe však přímo na naší škole. Tento region je důležitý, vždyť historicky by naše kultura bez té arabské nikdy nedocenila a nezpracovala myšlenkové bohatství antiky, dále pak naše země se ve 20. století výrazně podílela na formování tohoto regionu a tak dále. I když se snažím své znalosti aktualizovat a zachycovat vše důležité o Blízkém východě, byla bych ráda za objasnění některých věcí a přednášky na aktuální témata.“⁵⁶

Co se týká mezer ve výukových materiálech, a výuce jako takové, připouštějí, že nedostatky jsou opravdu značné. Bohužel všichni potvrdili, že nedostatky se týkají nejen otázky týkající se Blízkého východu, ale téměř všech okruhů. Bohužel to, jak je školství v naší zemi postavené, nijak nezměním, přesto bych ráda, aby práce přispěla ke zlepšení informovanosti a mezery ve výuce tak alespoň snížila.

„Nedostatky ve výuce jsou a budou a to ve všech oborech. A to ať už z nedostatku časového fondu, tak z nedostatků v informovanosti učitelů.“⁵⁷

Podle učitelů neplynou tyto nedostatky pouze v postavení školství jako takového, ale především ze sekularizace naší společnosti a velkému

⁵⁶ Respondent D (učitelka, gymnázium Sokolov).

⁵⁷ Respondent D (učitelka, gymnázium Sokolov).

mediálnímu tlaku. „*Sekulární společnost, jako je ta naše, se v dnešní době asi nebude ani snažit některé věci pochopit. Navíc možná stoupající lenost a klesající žíznivost po nových informacích a pravdě vede k tomu, že je pro všechny nejjednodušší si pustit televizi a nechat si do hlavy nasypat vše, co nám zpravodajové řeknou. Je jen na nás, učitelích, ve studentech tyto tendence potlačovat a něco změnit. V těchto snahách ale leckdy potřebujeme pomoc dalších odborníků, nezaujatých odborníků.*“⁵⁸

Kvůli všem těmto důvodům byli ochotni podpořit mou práci a spolupracovat se mnou v jejich volném čase i v rámci jejich výuky a poskytnout mi co nejvíce vyčerpávající informace a vyhradit mi čas strávený s jejich studenty.

⁵⁸ Respondent B (učitel, gymnázium Cheb).

7. Závěr

Hlavním cílem této práce byla především analýza znalostí a informovanosti jak studentů, tak vyučujících. Během svého výzkumu jsem se setkala s mnoha názory, odlišností v porozumění okruhů témat týkajících se Blízkého východu daný nejen rozdílem v porovnání gymnázií a odborné školy jako je obchodní akademie, ale vůlí studentů a učitelů samotných.

Dále jsem narazila na některé průzkumy a projekty na ně navazující, které se zabývají podobnými tématy, na které je má práce zaměřena.⁵⁹ Měla jsem šanci porovnat jednotlivé školy a výsledky vlastního výzkumu a ostatních výzkumů projektů a organizací v České republice. Výsledky jednotlivých výzkumů se zpravidla příliš nelišily a narazily v podstatě na stejné problémy v nedostatku informovanosti a zaujatosti získané z nedůvěryhodných zdrojů.

Své vlastní informace jsem získávala pomocí dotazníků a přímých rozhovorů. S učiteli a vedením škol probíhala komunikace nejprve formou e-mailové komunikace, kde mi školy vyplnily dotazníky, abych se mohla lépe připravit na osobní setkání a měla čas na zanalyzování výukových materiálů. Posléze proběhla řada setkání a rozhovorů se studenty, vyučujícími a těmi, kteří se již dříve zabývali podobnými tématy a výzkumy, které jsou řešeny v této práci.

Potvrdila jsem nejen v podstatě již známá fakta, že o islámu se v naší zemi hodně hovoří, ale málo se o něm ví stejně jako vlastně o všech náboženstvích. Dále se také ukázaly rozdíly v zájmu studentů jednotlivých škol, kde jsou nedostatky ve výuce větší, kde menší a v čem je třeba doplnit studentům znalosti podle toho, jaký typ střední školy studují, jelikož se zaměření a zájem o doplnění obrovsky liší. Můžeme se tak v budoucnu vyhnout zbytečným výklad v případných přednáškách na středních školách o

⁵⁹ Tyto průzkumy a projekty, jako například projekt „Muslimové očima českých školáků“ nebo výzvy v tisku, konkrétně v Mladé frontě Dnes, viz kapitola o dosavadním výzkumu na středních školách ohledně islámu.

něčem, co studenti dávno znají, nebo co je vzhledem k jejich studijnímu oboru vůbec nezajímá a nebo něco, co v dalším studiu či zaměstnání neuplatní. Naopak jim můžeme pomoci vysvětlit danou problematiku tak, aby se v zaměstnání nedostali do možných konfliktů a nedorozumění v kolektivu a v podstatě celé multikulturní společnosti.

Klíčovým zjištěním je to, že studenti mají velký zájem o rozšíření svých znalostí a vysvětlení některých pojmů či událostí bez ohledu na to, zda studují gymnázium, nebo obchodní akademii, což v podstatě vyvrátilo mou hypotézu o tom, že studenti odborných škol jsou k příjmu nových informací o tématech spojených s Blízkým východem a témata náboženská laxnější, nežli studenti na gymnáziu. Okruhy a hloubka jednotlivých témat se sice liší, nemění to však nic na faktu, že nedostatky ve výuce a touha po jejich odstranění jsou na obou typech škol srovnatelné. Stejně tak jsou na tom všichni učitelé, s nimiž probíhaly rozhovory. Nezáleží na tom, na jaké škole učí, vysvětlit a prohloubit znalosti by chtěl každý z nich.

7.1. Zaměření přednášek a workshopů

Z výzkumu vyplynuly rozdíly v zájmu a v nedostatcích o poznání Blízkého východu, regionu, o němž slýcháváme téměř denně. Samozřejmě by nebylo nijak špatné ani zbytečné přednášet o náboženstvích, zejména tedy o islámu. Doplnění informací a uvedení zásadních věcí na pravou míru by bylo dobré na všech školách, především kvůli vytvoření či zlepšení stavu kulturně tolerantní společnosti. Takovéto přednášky a projekty již existují, ale jak je z výzkumu patrné, projektů a hlavně nezaujatých odborníků, kteří jsou ochotni tuto kulturní osvětu provádět, je v naší zemi a to především v Karlovarském a také Plzeňském kraji naprostý nedostatek. Zájem o objasnění problematiky stoupá, nejspíše vzájemně s narůstajícím zájmem a zaujetím proti islámu. Kvůli tomu, že je islám jakousi mediální hvězdou a na všechny muslimy se opírají zraky nejen médií, ale celé naší společnosti, je mnohem důležitější na

školách a pro celou veřejnost přednášet právě o tomto náboženství více a důkladněji, než je tomu například u křesťanství, judaismu a jiných.

Kromě otázky islámu a celé zaujatosti proti němu je dále nezbytné ukázat české společnosti všechny tváře celého regionu Blízkého východu, kterému je také věnováno dost pozornosti. Není den, abychom nezaregistrovali nějakou zprávu, která se této oblasti týká. Bohužel problém medializace se týká celého Blízkého východu. Studentům je třeba ukázat všechny stránky té části světa, o které neustále slýchají v televizi a rádiu, čítají v novinách. Je důležité ukázat také něco jiného, než jen války, boje a politiku, ale také vysvětlit vše, co se právě těchto témat týká.

Studenti si od středních škol vybírají zaměření a soustředění svého zájmu. Z výzkumu vyšlo najevo, že objasnit a vysvětlit je potřeba všem, ale záleží na typu školy, jelikož každý obor vyžaduje jiné znalosti. Na obchodní akademii se zaměřením na cestovní ruch budou absolventi dále studovat, nebo se často hned po maturitě věnují práci v oboru, nebo minimálně absolvují povinnou odbornou praxi během studia. Pro tyto studenty je důležité, aby uměli vycházet s lidmi, naučili se toleranci a znali kulturní a náboženské zvyky svých klientů. Někteří pracují v hotelnictví a lázeňství a o hosty se tedy starají a komunikují s nimi přímo. Spousta absolventů této školy působí v cestovním ruchu a to jako zaměstnanci cestovních agentur, například průvodci, delegáti, stewardi a podobně. V případě, že budou pracovat v místě jejich předchozího studia, setkají se s mnoha cizinci, například s turisty ze zemí Blízkého východu, než ti, co pracují v zahraničí stejně jako ti, co budou zaměstnáni v některých turistických destinacích zemí arabského světa.

U absolventů gymnázií se naproti tomu předpokládá, že po ukončení studia maturitní zkouškou budou ve svém studiu pokračovat na vysoké školy. Kulturní tolerance je též velmi důležitá a to zejména z důvodu, že se na ubytovacích zařízeních, jako jsou koleje, nebo přímo na vysoké škole budou stýkat s mnoha cizinci a mnoha studenty různých kultur a náboženství. Tito

studenti by ale měli mít širší pojem o současném dění na Blízkém východě, objasnění některých situací, které se udály, o politické situaci a jak země tohoto regionu ovlivňují Evropu, nebo dokonce Českou republiku. Zmíněné informace by nejen vědět měli, ale mají o ně, jak z výzkumu vyplynulo, větší zájem. Chtějí vysvětlit vše, co se k nim denně dostává z médií, o čem se stále více a více v naší společnosti diskutuje – islám, radikalizace a co se v současné době v regionu skutečně děje a jaký by to mohlo mít dopad na celý Blízký východ, případně dopad na Evropu nebo celý svět.

V případě výskytu příležitostí, například v rámci vzdělávacích projektů na univerzitě, vedlejších aktivit občanského sdružení Arabfest, o. s., nebo ostatních subjektů, které se soustřeďují na vzdělávání studentů středních škol, slouží tato práce jako návrh témat, která je třeba na středních školách objasnit a témat, o která mají studenti a vyučující skutečný zájem.

8. Přílohy

Příloha č.1 - seznam literatury a ostatních zdrojů pro přípravu výuky

ČERNÝ, Karel., *Svět politického islámu: politické probuzení Blízkého východu*. (NLN, 2012). ISBN: 978-807-4221-668.

HAERI, Fadhlalla., *Základy islámu: tradice, historie, vývoj, současnost*. (Votobia, 1997). ISBN 80-719-8212-1.

CHANDLER, G. D., *Historie válek*. ISBN: 8024212293, 9788024212296.

JEŽOVÁ, M., BURGROVÁ H., *Současný Blízký východ: politický, ekonomický a společenský vývoj od druhé světové války do současnosti*. (Barrister and Principal, 2011). ISBN: 9788087474457.

KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*. (Vyšehrad, 2006). ISBN: 8070218215.

Mc GREAL, P. I. *Velké postavy východního myšlení: slovník myslitelů*. (Prostor, 1998).

POTMĚŠIL, Jan., *Šarī'a: úvod do islámského práva*. (Grada Publishing, 2012). ISBN: 978-802-4743-790.

ŠTAMPACH, O. I., *Přehled religionistiky*. (Portál, 2008). ISBN: 8073673843.

Příloha č.2 - seznam respondentů a škol

Respondenti

Respondent A – žena, učitelka, obchodní akademie Karlovy Vary, 22. 2. 2015

Respondent B – muž, učitel, gymnázium Cheb, 1. 3. 2015

Respondent C – muž, učitel, gymnázium Aš, 16. 3. 2015

Respondent D – žena, učitelka, gymnázium Sokolov, 13. 3. 2015

Respondent E – muž, učitel, gymnázium Karlovy Vary, 17. 12. 2014

Respondent F – muž, student, 1.ročník, gymnázium Praha, 2. 3. 2015

Respondent G - Mgr. Alena Polanská, lektorka projektu „Muslimové očima českých školáků“. Praha, 18. 4. 2015

Skupina A – 60 studentů z obchodní akademie v Karlových Varech, 2. a 3. ročník, 22. 2. 2015

Skupina B – individuální schůzky se 6 studenty gymnázia Karlovy Vary, 1. až 4. ročník, od prosince 2014 po březen 2015

Skupina C – individuální schůzky se skupinou 30 studentů gymnázia Aš, 1. až 4. ročník, od prosince 2014 po březen 2015

Skupina D – 4 studenti z gymnázia v Praze, 1. a 2. ročník, 2. 3. 2015

Školy

Gymnázium a střední odborná škola Aš

Gymnázium Sokolov

Obchodní akademie, vyšší odborná škola cestovního ruchu a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Karlovy Vary

První české gymnázium Karlovy Vary

Svobodné gymnázium Cheb

Příloha č.3 - dotazníky pro počáteční e-mailovou komunikaci s učiteli a vedením škol

1. Jaké používáte učebnice při výuce ZSV, dějepisu, zeměpisu (učebnice, které mají také studenti)?
2. Jaké učebnice máte, čerpáte z nich, ale při výuce je přímo nepoužíváte (pouze z nich čerpáte, studenti je nemají)?
3. V jaké míře výukové osnovy vyžadují zmiňovat region Blízký východ v předmětech ZSV, dějepis, zeměpis napříč ročníky?
4. Myslíte si Vy osobně, že je důležité vědět o Blízkém východě (dále jen BV), jejich kultuře, náboženství a historii?
5. Pokud ano, v jaké míře a proč. O čem je podle Vás nejdůležitější či nezbytné studenty o této oblasti informovat?
6. Jaké jsou zdroje o BV pro Vás? (VŠ studium, odborná literatura, přímé kontakty, média)
7. Zajímáte se o BV?
8. Jsou podle Vás ve výuce ZSV, dějepisu a zeměpisu mezery co se týče BV?

9. Pokud jsou, jaké?
10. Myslíte, že je třeba zvýšit a zlepšit informovanost studentů (zejména v Karlovarském Kraji) co se BV týče?
11. Zajímáte se o současné dění na BV? Pokud ano, informujete o tom Vaše studenty a diskutujete o tom?
12. Je něco, co je podle Vás důležité vědět, ale neumíte to sama/sám vysvětlit?
13. Pokud by byla možnost poskytnout informace o BV studentům na Vaší škole nad rámec osnov odborníkem, měla/měl byste o to zájem? (Workshop/přednáška/spolupráce na projektu s odborníkem na BV)
14. Další otázky, poznámky a jiné...

Příloha č. 4 - osnova pro interview se studenty

- Obecné informace o výzkumu, této bakalářské práci, Katedře blízkovýchodních studií v Plzni

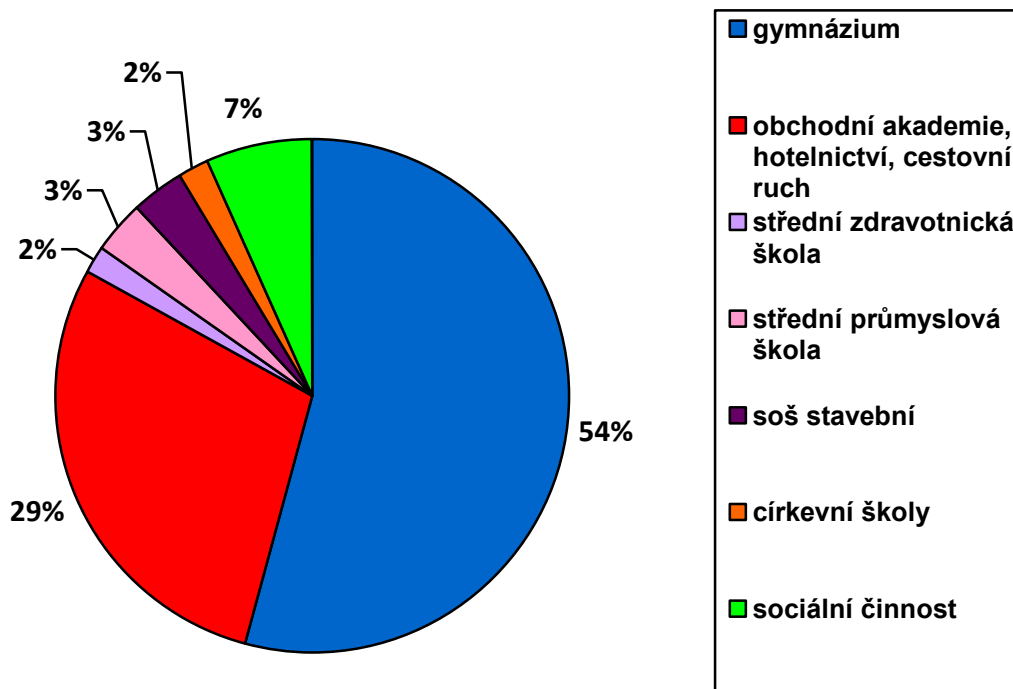
1. část: strukturovaný rozhovor

- Proč je důležité vědět o Blízkém východě?
- Zeměpis
 - Vymezení regionu: státy, hlavní města, důležitá města, letoviska, přírodní podmínky, etnické a náboženské skupiny, státní zřízení, jazyky aj.
- Společenskovední základ
 - Náboženství, kultura, média, současné problémy aj.
- Dějepis
 - Od počátku civilizací, vynálezy a důležití lidé, současnost aj.

2. část: nestrukturovaný rozhovor

- Další otázky, doplňující informace atd.

Příloha č. 5 – typy středních škol, na kterých absolvovali současní studenti Katedry blízkovýchodních studií (pouze bakalářské studium)

Příloha č. 6 – rozhovor s lektorkou „Muslimové očima českých školáků“

Rozhovor s Mgr. Alenou Polanskou o projektu „Muslimové očima českých školáků.“ Rozhovor proběhl dne 18. 4. 2015 prostřednictvím internetové komunikace.

Mohla byste krátce představit projekt? Kdo jste, jaký je smysl projektu?

„Projekt byl vytvořen skupinou lidí, kteří mají o problematiku týkající se islámu a jeho pochopení v ČR zájem a chtějí s tím něco udělat. Poskytujeme informace s nadšením a v praktické podobě nejen školám, ale celé široké veřejnosti. Jsme méně zaujatí než ostatní české zdroje. Já sama se o islám zajímám, především tedy z genderové perspektivy. Nabízíme přednášky, workshopy týkající se islámu nejen pro školy, jsme v podstatě schopni naši výuku nabídnout kdekoliv, kde o ni mají zájem. Zaměřujeme se ale především na školy.“

Proč jste se stala členkou týmu projektu „Muslimové očima českých školáků?“

„Po dokončení magisterského studia religionistiky a genderových studií jsem byla zklamaná z izolované akademické znalosti a z toho, že v dobrovolnických projektech podobného typu chybí profesionální základy.“

Kdo projekt založil a co bylo hlavním impulsem k založení?

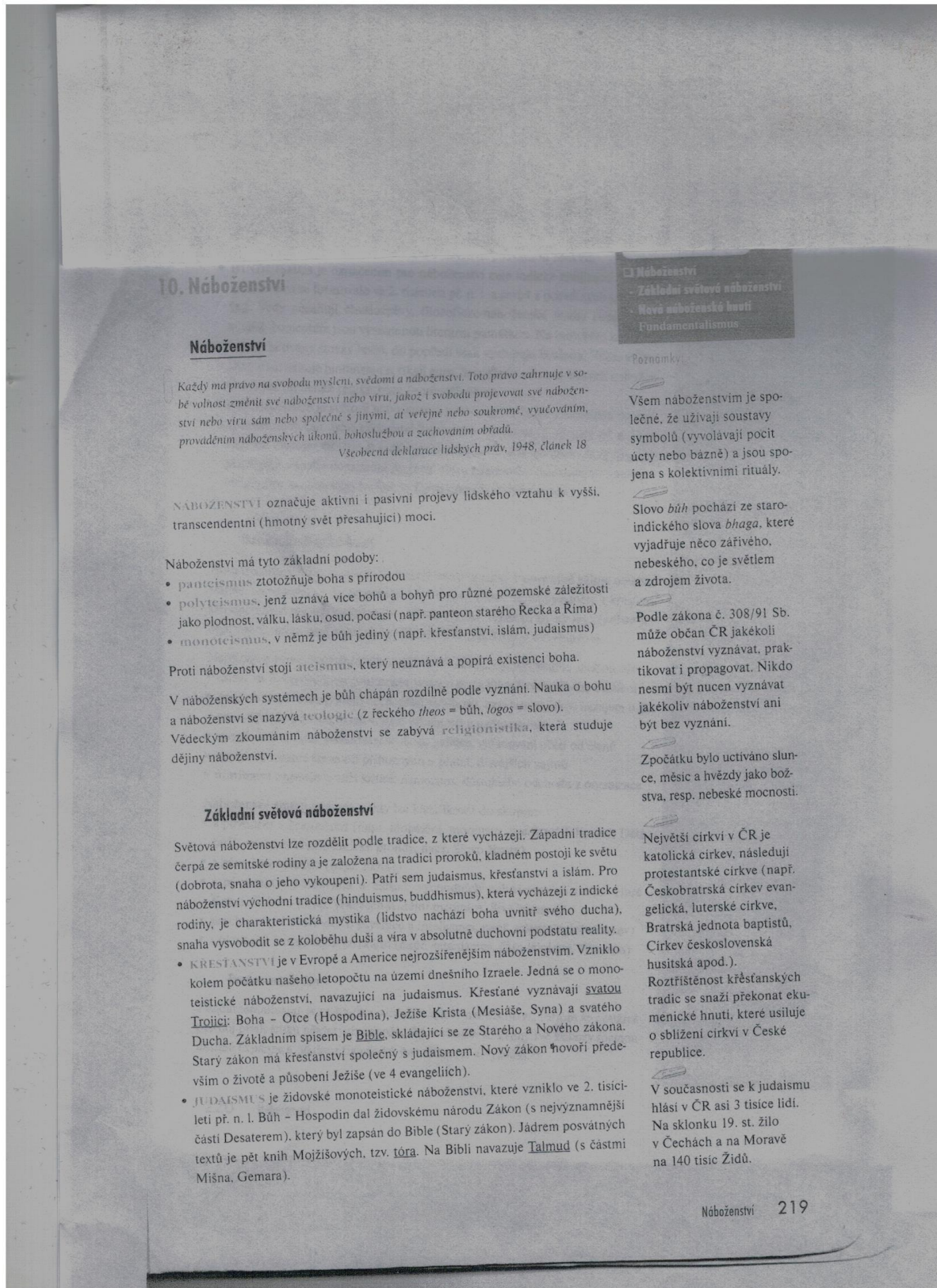
„Zakladatelkou projektu je má bývalá spolužačka Bc. Klára Popová. Pro ni byl nejspíš hlavní impuls při zpracování její bakalářské práce, když si postupně uvědomila, jak jsou lidé v naší zemi proti muslimům zaujatí, plní předsudků a v podstatě o islámu mnoho nevědí. Ona sama s muslimy má bohaté zkušenosti, navštívila muslimské země, má přátele muslimy a podobně.“

Co Vás na této práci nejvíc baví? Vidíte v práci smysl? Co přesně je náplní Vaší práce?

„Ráda pracuji především se studenty a žáky na školách, kde vidíme hned zpětnou vazbu a studenti jsou většinou rádi, že mohou o tomto tématu získat více informací, mají o poznání islámu zájem. Já sama píši články jak na naše internetové stránky, tak do brožurky, kterou vydáváme. Dále jsem lektorkou specializující se na fenomén zahalování. Vysvětlujeme na školách, ale také v rámci různých festivalů a tematických akcí široké veřejnosti proč se ženy zahalují, kde tento fenomén vznikl, jeho tradice, rozdíly a tak dále. Tento workshop jsme například v tomto roce, roce 2015, představily s kolegyní na Festivalu arabské kultury v Plzni, jehož podtitulem byla Žena. Myslím, že za námi stojí velká práce a úspěch vidíme v podstatě hned, díky přímému kontaktu s posluchači.“

Příloha č. 7 – naskenované doplňkové publikace k výuce společenskovedního základu

1. Kapitola o náboženství z publikace *Odmaturuj! ze společenských věd.*

- ISLÁM je nejmladším velkým monoteistickým náboženstvím, založeným Muhammadem v 7. stol. na Arabském poloostrově. Z jeho zjevení vznikla základní náboženská kniha islámu – Korán. Stoupenci islámu, muslimové, věří v jednoho boha – Alláha a v Muhammada jako jeho proroka. Islám má pět základních pilířů: vyznávat jediného boha, modlit se předepsaným způsobem, v ramadánu se postit, dávat potřebným almužnu a navštívit posvátnou Mekku.
- HINDUISMUS je označením pro náboženství celé indické civilizace. Indické náboženství se formovalo ve 2. tisíciletí př. n. l. a čerpá z posvátných spisů, tzv. véd. Vědy obsahují chvalo zpěvy, filozoficko-náboženské úvahy (upanišady) a jejich komentáře jsou významnou literární památkou. Na indickém kontinentu jsou uctívány stovky bohů, do popředí však vystupuje Brahma, Višnu a Šiva. Duchovní učitelé hinduismu si říkají guru. Společnou vírou indických náboženství je též myšlenka reinkarnace (= převtělování).
- BUDDHISMUS je světové náboženství, pocházející z Indie a rozšířené po celé jihovýchodní Asii. Jeho zakladatel Siddhartha Gautama (6.-5. stol. př. n. l.) je nazýván čestným titulem Buddha (probuzený). Charakteristická je víra v koloběh životů a snaha dosáhnout nirvány, stavu naprostého duchovního naplnění. Nejstarším kanonickým textem je Tipitakam (Tři koše rozprav).

Nová náboženská hnutí

Nová náboženská hnutí jsou náboženství, která vznikají v nové vlně zájmu o náboženské skutečnosti ve druhé polovině 20. století. Často čerpají podněty z křesťanství nebo orientálních náboženství. Některá hnutí vykazují znaky sekt (sekta je organizace, která stojí v opozici k oficiálnímu náboženství) a sektářství.

Nejvýraznějšími sektářskými rysy některých náboženských skupin mohou být:

- důraz na bezvýhradnou poslušnost vedení, potlačování svobodného myšlení
- utajování informací o svém učení před veřejností, uzavřenost sekty, nezájem o život vnější společnosti, pocit vlastní výlučnosti a nadřazenosti
- upevňování strachu, omezování svobody jedince, vyžadování obětí od členů
- vytváření izolace člena od příbuzných a přátel, dřívějších zájmů
- uzavřenost organizace vůči kritice; nemožnost důstojného odchodu z organizace

Náboženské směry se znaky sekty lze klasifikovat do skupin:

- s původem v křesťanství (např. mormoni, moonisté, Svědkové Jehovovi, Děti boží, extrémní charismatické proudy, např. Slovo života)
- s původem v islámu (např. Bahá-í)
- s původem v hinduismu a dalších východních náboženstvích (např. Haré Kršna, Oshovo hnutí, Transcendentální meditace, Sri Chimnoy)
- psychokulty (mluví více o psychice a inteligenci, např. scientologická církev)
- s okultním a magickým pozadím (např. satanismus, čarodějnictví, Woodoo)

Fundamentalismus

Fundamentalismus je nejkonzervativnější křídlo náboženství. Termin se používá pro boj příslušníků některých náboženských skupin za zájmy své kultury formou násilné expanze a útlaku příslušníků jiných kultur a vyznání.

Poznámky:

Počet muslimů u nás se odhaduje na 20 tisíc, z toho nejméně 400 je údajně české národnosti.

Před východem slunce svolává muezin muslimy do mešit k modlitbám. Uvnitř je výklek ve zdi, obrácený směrem k Mece, rodišti Muhammada. Nemají sem přístup ženy.

Nejznámějším spísem hinduismu je dnes pravděpodobně epos Mahábhárata, do jehož jádra asi ze 4. st. př. n. l. byl později vložen Zpěv vznešeného (Bhagavadgita).

Pro Višnu je charakteristické vstupování do jiných bytostí – avatarů. Nejznámějším avatarem je Kršna.

V ČR jsou zastoupeny všechny významné směry buddhismu. Např. zenovým buddhismem jsou inspirovány školy bojového umění.

Ve střední Evropě lze napočítat na 600 různých náboženských hnutí. Odhaduje se, že po r. 1989 přišlo do naší republiky asi 80-100 nových náboženství.

Sledováním oblasti nových náboženských skupin se zabývá Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů (www.sekty.cz).

V naší republice působí asi 50 náboženských skupin označovaných za sekty.

2. Kapitola o náboženství z publikace *Maturita – společenské vědy*.

Náboženství

47. ZÁKLADNÍ NÁBOŽENSKÉ POJMY A TEXTY

Základní otázky

1. Definujte následující pojmy: náboženství, panteismus, deismus, teismus.
2. V jakých jazycích byly napsány: Starý zákon, Nový zákon, Korán, upanišady?
3. Uveďte základní judaistické texty.
4. Vysvětlete tyto pojmy: Talmud, Mišna a Gemara. Souvisí s jedním náboženstvím? Pokud ano, s jakým?
5. Vyjmenujte základní části Bible – Nového zákona.
6. Jakým jazykem byl napsán Korán? Kterému prorokovi byl text zjeven? Ve kterých letech Korán vznikl? Z jakých částí se skládá? Co toto slovo znamená?
7. S jakým náboženstvím souvisí védy? Rozepište jejich dělení.
8. V jakém časovém rozpětí vznikají upanišady? S jakým náboženstvím souvisejí? Jaké základní pojmy objasňují?
9. Vysvětli, co jsou to tzv. Buddhovy životy, sútry, mantry a tantry. Jmenujte základní etická pravidla buddhismu.
10. Co jsou to tripitaky?

ad 1.

Náboženství je věroučný nebo filozofický systém, obvykle založený na víře v jednoho Boha, nebo na víře ve více božstev. Víra v nadpřirozenou moc nemusí být jeho součástí (např. buddhismus, konfucianismus). Upřímně věřící člověk doufá, že se mu za jeho víru dostane odměny.

Panteismus definujeme jako přesvědčení, že veškerá realita má božskou podstatu a Bůh je přítomen všude v přírodě i ve vesmíru. Jako příklad panteismu můžeme uvést stará egyptská náboženství nebo brahmanismus.

Deismus chápeme obecně jako víru v existenci nejvyšší bytosti, která však do běhu světa přímo nezasahuje. Nejčastěji se tímto pojmem označuje myšlenkový proud 17. a 18. stol., příklánějící se k „přirozenému náboženství“, které mělo být alternativou ke striktním dogmatům křesťanství.

Teismus je víra v existenci božstev, obvykle však v jediného osobního Boha, který je přítomen ve stvořeném světě, ale zároveň je na něm nezávislý.

ad 2.

Starý zákon byl napsán hebrejsky, Nový zákon řecky, Korán arabsky a upanišady jsou texty sepsané v sanskrtu.

ad 3.

Judaismus uznává jako své základní spisy Zákon (hebrejskou Bibli, Tenak), který má 3 části:

Tóru (nejposvátnější), Proroky a Spisy. Tóra (jiný název 5 knih Mojžíšových, křesťanské označení je Pentateuch) se skládá z pěti částí: Genesis (Kniha zrodu) vypráví o stvoření světa, potopě světa, Abrahámovi, Izákovi, Jákobovi. Exodus (Vyjití) zaznamenává osudy Mojžíšovy, vyvedení Židů z Egypta, Desatero. Leviticus (Kniha kněžská) shrnuje obětní a obřadní předpisy. Numeri podává výčty a bohoslužebné předpisy. Deuteronomium (Druhý zákon) je opakováním Hospodinových příkazů.

Proroci obsahují například tyto knihy: Jozue, Soudců, 1. a 2. Královská (které vyprávějí především osudy Saula a Davida), Izajáš, Jeremiáš, Ezechiel.

Spisy obsahují např. Žalmy (150 zpěvů a modliteb), Přísloví, Ester, Kazatel, Job, Píseň písní.

ad 4.

Talmud je soubor textů z oblasti židovského práva a tradic. Skládá se z Mišny, to jsou komentáře k židovskému zákonu, které se předávaly ústně a byly zapsány kolem roku 220 n. l., a Gemary, což jsou komentáře k Mišně, disputace právnických škol 3.–4. stol. n. l. Z tematického hlediska se Talmud dělí obvykle na 2 části: na Halachu, což jsou texty právní a věroučné povahy, a Hagadu, kde se nacházejí etická pojednání a legendy. Všechny tyto pojmy souvisejí s judaizmem.

ad 5.

Nový zákon je tvořen Evangelii (jejichž autory jsou Matouš, Marek, Lukáš, Jan), Skutky apoštolskými, Listy (epištolami) – např. Římanům, Korintským, Židům, List Jakubův a Zjevením Janovým (Apokalypso).

ad 6.

Korán je sepsán klasickou arabštinou. Podle islámské tradice byl zjeven prorokovi Muhammadovi mezi léty 610 až 632 n. l.

Korán je dělen na 114 kapitol (súry), které jsou děleny do veršů, súry jsou uspořádány podle délky. V textu je zmiňována řada témat: jedinečnost Boha, společenské otázky, rodina, sňatek, právo. Korán je slovo arabské, odvozené od gur'án (kur'án), což překládáme jako přednášet, recitovat, číst.

ad 7.

Védy jsou základní literaturou hinduismu. Vznikaly v rozmezí let 1400–400 př. n. l. Dělí se na Rgvédy, což jsou hymny určené pro kněze hótara, který řídí přinášení obětí a vzývání bohů, dále na Sámavédy, které jsou tvořeny příručkou pro odborníka na hymny, Jadžurvédy zahrnují obětní formule. Poslední část se nazývá Atharvavédy.

ad 8.

Upanišády byly sepsány v letech 800–200 př. n. l.

Souvisí s hinduismem. Rozvíjejí metafyzické a etické doktríny. Vysvětlují například pojmy átman (což je věčná duše, vnitřní já člověka, obdoba brahmy ve vesmíru), brahma (je chápáno jako nejvyšší bytí, světový princip), sansára (představuje cyklus smrti a znovuzrození) a reinkarnace (která vyjadřuje myšlenku znovuzrození v důsledku určité karmy).

ad 9.

Buddhovy životy se nazývají džátaky. Jsou to sbírky buddhistických legend. Byly sebrány před rokem 400 n. l. Zabývají se předchozími inkarnacemi Buddha.

Sútry jsou v buddhismu chápány jako rozpravy, které vedl historicky existující Buddha. V hinduismu pak znamenají jakékoli rčení obsahující morální poučení či příkaz.

Mantry jsou posvátné formule, slabiky nebo slova, jejichž neustálým opakováním lze podle systému tzv. mantrajógy dosáhnout soustředění a rozvoje duchovní síly.

Tantry jsou texty připisované přímo Buddhovi. Vysvětlují způsoby, jak dosáhnout osvětlení.

Základními etickými zásadami buddhismu jsou: Nezabíjej živé. Neber, co ti nedávají.

Nemluv nepravdu. Nepij opojné nápoje. Nebuď necudný.

ad 10.

Tripitaky jsou kanonické texty théravádského buddhismu. Nazývají se „trojí koš“, byly napsány v jazyce páli kolem r. 25 př. n. l. Jejich částí jsou nazývány sútry (ve kterých je sepsána logika samotného Buddha, dialogy a podobenství), vinaja (zde je sepsána klášterní praxe) a abhidharma (ve které jsou rozebírány buddhistické představy a meditace).

Doplňující otázky

Co je správně: Mahájána a hinajána jsou 2 hlavní formy: a) hinduismu b) buddhismu c) judaismu. ● Jaké je původní jméno Buddha? ● Jmenujte body tzv. osmidílné stezky, která má podle Buddha ukončit strádání. ● Vysvětlete, co byla latinská Vulgáta. ● V které části Bible je zapsáno Desatero? ● Vysvětlete pojem fundamentalismus. ● Co byla Septuaginta? ● Jmenujte alespoň 2 hinduistické eposy. ● Charakterizujte žalm. ● Určete, ze kterých textů byly vybrány úryvky: a) Mesiáš, syn Mariin, není leč posel, před nímž byli již poslové jiní. A matka jeho byla pravdomluvná – a oba se živili pokrmý. Pohled, jak jim objasňujeme znamení, a pohled, do jakých lží se dostali. b) To, co je nejpoddajnější, překonává to, co je nebesy, je nejpevnější. Nehmotné proniká pevným. Z toho vyplývá, že i nekonání může být prospěšným. Učení beze slov. Působení skrze nekonání pod nebesy jen málokterí jsou schopní. c) Tak byla dokončena nebesa i země se všemi zástupy. Sedmého dne dokončil Bůh své dílo, které konal; sedmého dne přestal konat veškeré dílo. A Bůh požehnal a posvětil sedmý den, neboť v něm přestal konat veškeré své stvořitelské dílo. d) Tu jsem viděl, jak Beránek rozlomil první ze sedmi pečeti, a slyšel jsem, jak jedna z těch čtyř bytostí řekla hromovým hlasem: „Pojd!“ A hle, bílý kůň, a na něm jezdec s lukem; byl mu dán věnec dobyvatele, aby vyjel a dobýval. Když Beránek rozlomil druhou pečeť, slyšel jsem, jak druhá bytost řekla: „Pojd!“

Poznámky

→ Společenské vědy v kostce pro střední školy / Světová náboženství a filozofické školy

48. MONOTEISTICKÁ NÁBOŽENSTVÍ

Základní otázky

1. **Datujte počátky uvedených náboženství (judaismus, křesťanství, islám), spojte je s určitým místem (případně osobností).**
2. **Vysvětlete pojmy: diaspora, chasid, rabín, šoa, sionismus, synagoga.**
3. **Kdo byl zakladatelem sionismu?**
4. **Jmenujte základní židovské svátky.**
5. **Vyjmenujte body křesťanského Desatera.**
6. **Vysvětlete pojmy: mesiáš, koncil, církev, patriarcha.**
7. **Uveďte příklady některých současných křesťanských církví v ČR.**
8. **Uveďte stručnou charakteristiku k těmto postavám: Pavel z Tarsu († 62 n. l.), Jeroným († 420 n. l.), Benedikt z Nursie († 543 n. l.), Martin Luther († 1546).**
9. **Vysvětlete následující pojmy: hidžra, sunnité – šiité, šari, ajatolláh – imám, ka'aba.**
10. **Uveďte 5 základních „sloupů“ islámu.**

ad 1.

Judaismus vzniká několik tisíciletí. Ve 2. tis. př. n. l. přivedl Abrahám Izraelity z Mezopotámie do Kanaánu. Ve 13. stol. př. n. l. vyvedl Mojžíš Izraelity z egyptského otroctví a na hoře Sinaj získal podle Tóry desky zákona obsahující Desatero. Poté se judaismus rozvíjí především v Izraeli a Judsku. Judaismus se prosazoval po návratu Židů do Palestiny po tzv. babylonském zajetí v 6. stol. př. n. l. V této době dochází také k intenzivnějším zápisům veškerých věroučných textů. V 1. stol. našeho letopočtu je judaismus šířen do tzv. diaspor. Židé jsou vypovězeni z Jeruzaléma a Palestiny. Diaspory (rozptýlení, dlouhodobý pobyt mimo oblast svého původu, v rámci jiných, zcela odlišných celků) vznikají po celé Evropě. Dochází k rozrůzněním Židů na mnoho větví podle místa, ortodoxnosti, přístupu k sionismu.

Křesťanství vzniklo v 1. stol. n. l. v Palestině po vystoupení a ukřižování Ježíše Krista (Nazaretského). Jeho následovníci (Petr, Pavel z Tarsu) šířili zvěst o jeho zmrtvýchvstání. V 1.–2. stol. n. l. vznikaly obce věřících. Nejprve v Jeruzalémě, později v celém středomoří. V roce 313 bylo křesťanství po dlouhé době pronásledování v římské říši prohlášeno za tolerované. Na konci 4. stol. se stalo oficiálním náboženstvím celé římské říše. V roce 1054 došlo k oficiálnímu oddělení pravoslavy od západní větve křesťanství. Od roku 1517 docházelo k postupnému oddělování protestantských církví.

Islám byl založen prorokem Muhammedem (Mohamedem), který žil v letech 570–632 n. l. V Mekce (dnes Saudská Arábie) začal učit a kázat po zjevení archanděla Džibríla (Gabriela). Dostal se do konfliktu s náboženskými vůdci starých kultů a náboženství. V roce 622 odchází do Medíny. Tento odchod je nazýván hidžra a je uznáván jako počátek islám. letopočtu. V roce 630 dobyl Mekku a ovládl Ka'abu, svatyni. V 7. stol. n. l. se islám rychle šířil v Arábii a v okolních zemích, v 8. stol. n. l. přes severní Afriku do Španělska, v 11. stol. do Malé Asie a po pádu Konstantinopole v roce 1453 i do jihovýchodní Evropy. V 7. stol. se rozštěpil na sunnity, kteří dnes tvoří 90 % muslimů, a šiity.

ad 2.

Diasporu chápeme jako „rozptýlení“ Židů mimo původní vlast. Chasid je ortodoxní Žid, chasidé pak společenství ortodoxních Židů, které vzniklo v 18. stol. v Polsku. Rozvíjelo se ve východní Evropě v 18. a 19. stol. Chasidé ctí jako významné postavy cadiky – „spravedlivé“. Rabín (rabbi) je hlavním náboženským představeným židovské synagogy, je to duchovní hlava židovské obce věřících, od 1. stol. n. l. se tak nazývali i učenci, odborníci např. na židovské právo, rituální praxi. Šoa (holocaust) je pojem užívaný pro hromadnou likvidaci (podle odhadu asi 6 milionů) Židů v Evropě fašistickým režimem v letech 1933–1945. K této likvidaci docházelo např. v likvidačních táborech Auschwitz, Sobibor, Treblinka, Belzen, Buchenwald, Dachau. Sionismus můžeme definovat jako politické hnutí zasazující se o obnovu židovské vlasti v Palestině, biblické „zaslíbené zemi“, s hlavním městem Jeruzalémem. Synagoga je židaistická svatyně, místo bohoslužby a modlitby a četby Tóry.

ad 3.

Zakladatelem sionismu byl Theodor Herzl.

ad 4.

Hlavními židovskými svátky jsou Roš ha-šana (Nový rok), Jom Kipur (Den smíření), Sukot (Svátek stánků), Chanuka (Zasvěcení chrámu), Purim, Pesach a Šavu'ot (Letnice).

ad 5.

1. „Já jsem Hospodin, tvůj Bůh“; Nebudeš mít jiného boha mimo mne.
2. Nezbrazíš si Boha zpodoběním ničeho, co je nahoře na nebi, dole na zemi nebo ve vodách pod zemí.
3. Nezneužiješ jména Hospodina, svého Boha.
4. Pamatuji na den odpočinku, že ti má být svatý.
5. Cti svého otce i matku, abys byl dlouho živ na zemi.
6. Nezbijješ.
7. Nesesmilníš.
8. Nepokradeš.
9. Nevydáš proti svému bližnímu křivé svědectví.
10. Nebudeš dychtit po domě svého bližního. Nebudeš dychtit po ženě svého bližního ani po jeho otroku ani po jeho otrokyni ani po jeho býku ani po jeho oslu, vůbec po ničem, co patří tvému bližnímu.

ad 6.

Mesiáš (spasitel) je v křesťanské věrouce postava Ježíše Krista, řečtina používá pojem christos a hebrejština mašiah, to je „pomazaný“. Tuto postavu ctí i islám.

Koncil je setkání církevních představitelů křesťanů, při němž se projednávají otázky doktríny, jeho závěry by měly být pro křesťany závazné.

Církev chápeme jako společenství všech křesťanů (obecně), nebo v užším smyslu jedno z křesťanských vyznání: tedy například církev římskokatolická, anglikánská atd.

Patriarcha je ve Starém zákoně jeden z praotců (Abraham, Izák, Jákob), v pravosláví pak hlava národní církve.

ad 7.

Mezi současné křesťanské církve v ČR patří například Církev římskokatolická, Církev československá husitská, Českobratrská církev evangelická, Pravoslavná církev československá, Církev řeckokatolická, Starokatolická církev, Církev bratrská, Evangelická církev metodická atd.

ad 8.

Pavel z Tarsu (apoštol Pavel, původně Saul) byl šířitelem křesťanství v Malé Asii a Řecku. V Bibli je mu připisováno 13 listů zařazených do Nového zákona. Sv. Jeroným je tradován jako jeden z církevních otců. Je autorem latinského překladu Starého i Nového zákona, z něj vychází římskokatolická Vulgáta. Benedikta z Nursie známe jako zakladatele křesťanského mnišství v západní církvi, sepsal řeholní pravidla a založil na jejich základě benediktinský řád, který se řídí heslem Ora et labora, tedy Modli se a pracuj. Martin Luther byl známý německý náboženský reformátor, augustiniánský mnich, profesor teologie na univerzitě ve Wittenbergu. Je nazýván otcem protestantismu – lutheránství. Karol Wojtyła, polský římskokatolický teolog, v roce 1946 byl vysvěcen na kněze, roku 1958 se stal biskupem, 1964 arcibiskupem, 1967 kardinálem a v roce 1978 papežem, který užíval jméno Jan Pavel II. († 2005).

ad 9.

Hidžra znamená útěk, jde o odchod proroka Muhammada r. 622 z Mekky do Mediny. Sunnitě jsou stoupenci většinového proudu islámu. Šiitě pak druhý proud islámu, který věří, že právoplatným nástupcem Muhammada byl jeho bratranec Alí. Jde o radikálnější proud islámu. Šari'ú známe jako islámské právo, které vychází z božího zjevení, jeho zdrojem je Korán, hasidy a souhlasný názor muslimských autorit, toto islámské právo je užíváno podle míry sekularizace jednotlivých zemí. Ajatolláh je znalec Koránu a islámského práva u šiitů. Imám sunnitský vzdělaný laik, který vyučuje náboženství nebo vede obec věřících při modlitbě. Ka'aba je hlavní svatyně islámu, nachází se v Mekce, je to krychlová budova nad černým kamenem, nynější podoba pochází z r. 684.

ad 10.

Mezi pět základních „sloupů“ islámu patří šaháda (vyznání víry), salát (modlitba pětkrát denně s tváří obrácenou k Mekce), zakát (rozdávání almužen), saum (půst v měsíci ramadánu) a hadždž (pouť do Mekky).

Doplňující otázky

Co je to kabala? ● Kdo byli farizejové? ● Čím jsou pro křesťanství důležité tyto letopočty: 312 n. l., 391 n. l., 1054 n. l.? ● Kdo jsou sefardští Židé? ● Vysvětlete pojem celibát. V kterých církvích je celibát dodržován? ● Objevují se v Koránu postavy Adama a Evy? ● Vysvětlete pojem mešita. ● Jak se jmenoval spisovatel, rabín, autor nábožensko-filozofických spisů, pedagog, kterého známe pod jménem rabi Löw? ● Uveďte základní body učení Jana Husa. ● Ve které části Evropy se ve 12. stol. nejvíce rozvíjela islámská kultura? ● Jak se jmenovalo fundamentalistické hnutí, které v letech 1996–2001 vládlo v Afghánistánu? ● Definujte antisemitismus. ● Vysvětlete pojem predestinace. ● Jmenujte některé katolické mnišské řády.

9. Seznam použité literatury a zdrojů

ČORNEJ, P. a kol., *Dějepis pro střední školy a gymnázia*. (SPN-pedagogické nakladatelství, 2009). ISBN: 80-7235-145-1.

DISMAN, M., *Jak se vyrábí sociologická znalost, Příručka pro uživatele*. (Univerzita Karlova v Praze, 2011). ISBN: 80-246-0139-7.

EMMERT, F., *Odmaturuj! Ze společenských věd*. (Didaktis, 2003). ISBN: 80-86285-68-5.

Festival arabské kultury. Dostupné z: www.arabfest.cz . Citováno: [10. 4. 2015].

FLEISSIG, J., BAHBOUH, CH., *Malá encyklopedie islámu*. (Dar Ibn Rushd, 1993). ISBN: 80-900767-3-4.

Islám v České republice nechceme. Dostupné z: www.ivcrn.cz . Citováno: [12. 3. 2015]. Publikováno: 27. 3. 2015.

JANAUEROVÁ, B., *Ostuda českého školství: Jak to vypadá, když zdejší studenti debatují o islámu*. *Respekt*. s. 44-45. 49. vydání 2014.

KERRIGAN, M., *Mezopotámie – Lidé starověku: co nám o sobě řekli*. (Grada Publishing, 2011). ISBN: 978-80-247-3792-8.

KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*. (Vyšehrad, 2006). ISBN: 978-80-7021-925-6.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Dostupné z: www.msmt.cz.

MURPHY, F. R., *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. (Sociologické nakladatelství Slon, 2004). ISBN: 978-80-86429-25-0.

Muslimové očima českých školáků. Dostupné z: <http://muslimove.cz/o-projektu/>. Citováno: [12. 3. 2015].

NEDBALOVÁ, R., *Blízký východ jako téma základního školství: diplomová práce*. Plzeň: Západočeská univerzita, Fakulta Filozofická. 2014. Dostupné z: www.portal.zcu.cz.

NEWMAN, J., SIVAN, G., *Judaismus od A do Z, slovník pojmů a termínů*. (Sefer, 1992). ISBN: 80-900895-3-4.

NOVÁKOVÁ, N., *Zikkurat* In: CHARVÁT, P., PECHA, L., PROSECKÝ, J., (et al.), *Encyklopedie Starověkého Předního Východu*. (Libri, 1999). ISBN: 80-85983-58-3.

OSTŘANSKÝ, B., *Atlas muslimských strašáků*. (Academia, 2014). ISBN: 978-80-200-2428-2.

OSTŘANSKÝ, B., *Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti*. (Libri, 2009). ISBN: 978-80-7277-404-3.

Studenti čtou a píší noviny. *Mladá fronta Dnes* [online]. Dostupné z: www.mfdnes.cz/studenti-o-projektu .Citováno: [29. 3. 2015]. Publikováno: 18. 3. 2015.

Symposion. *Gymnázium Jana Keplera* [online]. Dostupné z: <http://gjk.cz/zivot-na-gjk/akce/symposion/> . Citováno: [12. 3. 2015].

What is Islamic State? *BBC News* [online]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29052144>. Citováno: [10. 4. 2015]. Publikováno: 26. 9. 2014.

ZUBÍKOVÁ, Z., DRÁBOVÁ, R., *Maturita – Společenské vědy*. (Fragment, 2011). ISBN: 978-80-253-0050-3.

10. Resumé

My bachelor thesis focuses on czech high schools and their teaching about the Middle East in the context of subjects such as history, geography and social sciences. The work is based on my own research at high schools in the region of Karlovy Vary and direct interaction with teachers of these subjects and with students from high schools (these schools are in Karlovy Vary, Sokolov, Cheb and Aš) and one business academy in Karlovy Vary. By analyzing teaching materials, sources for preparation of classes and mainly by interviews with students and teachers I examined the knowledge flaws concerning the Middle Eastern region. Thanks to this research and its results, I can focus at any lectures, workshops etc. about the Middle East for example during a project of department of Middle Easterns Studies at Faculty of Philosophy at University of West Bohemia or during project the Festival of Arab culture in Pilsen, whose organizational team I've been part of for several years. In the past I worked with elementary schools students during workshops about Islam, Christianity and Judaism and I intend to work at schools in the future too as I would like to help with increasing awareness of the Middle Eastern region in Czech schools and help with reducing intolerance associated with ignorance or poor knowledge about culture, history or religion of people from Middle East.